

Orpana

Kevät-Orpana 1994/1

Sisältää mm.

sivu

Raimo Heikkilä: Kannattaa osallistua	1
Terttu Honkala: Vilkasta toimintaa	2
Pekka Nuottajärvi: Sukututkimus sujuu Oriveden seudullakin	3 - 5
Raimo Heikkilä: Poika puuhun, muna suuhun	7 - 8
Olavi Kallioniemi: Evakkomuistojen talletus	9 - 11
Ihmeellinen yhtäpitäväisyys asiassa	12
Anneli Lehtimäki: Saunakoivun sanomat	13 - 14
Veikko Oksanen: Amiraali Carl Tersmederin muistelmat	15 - 16
Viljo Vainionpää: Sukuyhteydet Kalajainen - Könni	17 - 20
Irja Tirkkonen: Tirkkosista	21 - 22
Eila Wihtiälä: Muistiinpanoja Messukylän historiasta	23 - 24
Kaarlo Similä: Muuan muistelman	26 - 27

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y.

Hallitus

Puheenjohtaja

Raimo Heikkilä

Tuomiokirkonkatu 14 B 6

33100 TAMPERE

puh. 212 7434

Varapuheenjohtaja

Olavi Kallioniemi

Liljankuja 4

33300 TAMPERE

puh. 344 2959

Sihteeri

Leila Mäkinen

Lemminkäisenkatu 6 A 17

33540 TAMPERE

puh. 554 339

Rahastonhoitaja

Seija Jäminki

Hämeenpuisto 13 A 3

33210 TAMPERE

puh. 214 7087

Jäsenet

Helvi Murto

Satamakatu 4 A 25

33200 TAMPERE

puh. 222 6210

Pekka Nuottajärvi

Neulaniementie 2

35100 ORIVESI as.

puh. 335 4308

Julkaisutoimikunta

Päätoimittaja, pj.

Terttu Honkala

Mustanlahdenkatu 1 B 99

33210 TAMPERE

puh. 212 5969

Olavi Kallioniemi

(osoite ylempänä)

Matti Koittola

Huhdannokantie 4

33850 TAMPERE

puh. 671 606

Milja Piepponen

Aleksanterinkatu 35 B 5

33100 TAMPERE

puh. 223 2768

Vilho Puro

Hikivuorenkatu 9 A 21

33710 TAMPERE

puh. 174 781

Julkaisut

* Orpana

* Vuosikirja

* Erillisjulkaisusarja
(mm esipolvi- ja tilauskuvatauluja)

Julkaisujen myynti ja tilaus

Milja Piepponen

Aleksanterinkatu 35 B 5

33100 TAMPERE

puh. 223 2768

Orpanan kansi

Arja Kääriä

Paino

Tehokopiointi ky, Tampere

Kannattaa osallistua

Näin se aikoja sitten alkoi. Omat vanhempani tunsin perinpohjin. Heidän vanhempiaan en koskaan tavannut, mutta kuulopuheina tiesin heistä aika paljon. Äidin äiti oli ainoa, josta kukaan ei koskaan ollut kertonut. Sanottiin vain, että hän oli muuan Eeva, joka tuli emännäksi äidin kotitilaan. Heräsi luontainen uteliaisuus ottaa selvää, kuka oli tämä tuntematon Eeva. Joku neuvoi, että kastettujen luettelosta löydät Eevan ja rippikirjasta hänen syntymäkotinsa. Siellähän ne olivat. Helppo parin tunnin homma.

Mutta ei asiaa siihen voinut jättää. Piti selvittää, mikä oli Eevan elämäntaival, mistä oli hänen äitinsä tullut ja mikä oli miehiään isä. Entä näiden vanhemmat ja isovanhemmat? Millaisen kohtalon kokivat Eevan lukuisat sisaret ja veljet? Etsintää piti jatkaa ja vasta-alkajasta tuli vähitellen sukututkija. Joutui kuin kala verkkoon, josta ei pääse irti. Tarina lienee omakohtaisesti tuttu useimmille sukututkijoille.

Sukututkimus on kuin kiipeämistä korkealle vuorelle, jonka huippua ei koskaan tavoita. Alku on vaivatonta, mutta mitä pitemmälle pääset, sitä hitaammaksi kulku käy. Samalla kuitenkin näköalat laajenevat ja tekee mieli kiivetä yhä korkeammalle.

Alkuaskelet otat helposti yksin, mutta pian törmäät esteeseen, joka hetken näyttää ylipääsemättömältä. Ruotusotamies Tuomas Cumulin ei suostu kertomaan kotipaikkaansa, Maria Juhontytärtä on samana vuonna syntynyt samassa kylässä kolme, lukkari Johan Ringbomin isästä ei ole aavistustakaan.

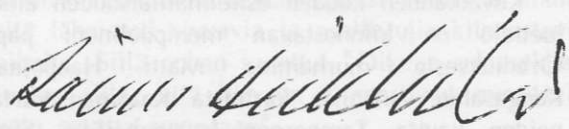
Ei ole kuitenkaan syytä lannistua. Kysyt vain kokeneempien neuvoja, koska jokainen tottunut sukututkija on törmännyt samankaltaisiin vaikeuksiin, joku on jopa saattanut tutkia samaa Cumulinia tai Ringbomia. Kuuntelet vihjeitä ja ennen pitkää huomaat uppoutuneesi sotilasrulliin, henkikirjoihin, historioihin, perukirjoihin ja tuomiokirjoihin. Tuomas, Maria ja Johan kertovat

tarinansa. Ohessa saat monenlaista lisätietoa, mikä houkuttelee jatkamaan tutkimusta.

Tiedon lähteet laajenevat ja tekniikka kehittyy. Tottunutkin sukututkija tarvitsee jatkuvasti apua. Mistäpä hän – enempää kuin harhapoluille eksynyt vasta-alkajakaan – saisi paremmin ohjeita kuin sukututkimusseurassa tapaamiltaan ystäviltä tai seuran tilaisuuksista ja julkaisuista. Siksi kuuluminen sukututkimusseuraan, tukeutuminen muihin tutkijoihin ja omien tietojen vasta-vooroinen tarjoaminen muiden tutkijoiden käyttöön on jokaiselle sukututkijalle välttämätöntä. Sukututkijoiden joukosta löytää aina auliin neuvojan ja kiinnostuneen kuulijan.

On ilo havaita, että Tampereen seudun sukututkijat ovat ottaneet seuramme omakseen. Sitä osoittavat vilkas osallistuminen eri tilaisuuksiin ja jäsenmäärämme jatkuva kasvu. Tammikuun sukututkimuspäivänä saimme 29 uutta jäsentä ja kokonaismäärä ylittää jo 350. Jokainen uusi jäsen on lämpimästi tervetullut sukututkijoiden perhepiiriin. Rohkeasti vain joukkoon keskustelemaan, kysymään ja vastaamaan, puhumaan ja kuuntelemaan.

Käsissämme on kuluvan vuoden ensimmäinen Orpana, joten tässä on hyvä tilaisuus toivottaa kaikille seuran jäsenille tuloksellista tutkimusvuotta 1994. Samalla todettakoon, että Tampereen seudun sukututkimusseura tulee tänä vuonna toimineeksi 15 vuotta. Lapsuus on takana ja aikuiselämä alkaa. On aihetta kiittää seuran aktiivisia jäseniä sekä luottamus- ja toimihenkilöitä kaikesta tähänastisesta sekä toivottaa vähintään yhtä ponnekasta, vilkasta ja hyvähenkistä toimintaa seuraaviksi 15 vuodeksi.

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

Vilkasta toimintaa syksystä kevääseen

TSS:n syysjäsentiedote 1993 tuli totuttuun tapaan jo elo-syyskuun vaihteessa ja ensimmäinen esitelmätilaisuus oli 14.9. jo tutuksi käyneellä Vanhalla kirjastotalolla. Alkamisaikakin oli entinen, 18.15.

Esitelmätilaisuuksia on yleensä ollut joka toisena tiistaina. Syyskauden esitelmien aiheet vaihtelivat lähiseudun taloista ja suvuista aina kveeneihin ja Savon sekä Karjalan sukuasioihin saakka. Tilaisuudet ovat olleet suosittuja: tavallinen kuulijamäärä on ollut 50–60 henkeä. Virikkeitä on saatu ja esitelmien jälkeen kysely ja keskusteltu, usein vilkkaastikin.

Myös seuran kirjastoa on käytetty ahkerasti. Se on avattu esitelmäpäivinä luentosalin viereisessä Mäkelän kabinetissa jo klo 17. Siellä on ollut mahdollisuus tutustua seuran omistamiin kirjoihin ja lehtiin ja lainata niitä myös kotiin. Myytävänä on ollut seuran omia julkaisuja ja sukututkimuslomakkeita.

Lokakuussa tehtiin kahden esitelmätilaisuuden lisäksi syysretki Forssan seuduille. Marraskuussa pidetty syyskokous valitsi seuran uudeksi puheenjohtajaksi ekonomi **Raimo Heikkilän**. Muu hallitus jäi entiselleen. Joulukuun seitsemäntenä päivänä oli syyskauden viimeinen kokoontumistilaisuus, jolloin tutustuttiin Hämeen museon uuteen peruskokoelmaan.

Joululoma ei ollut kovin pitkä. Kevätkauden aloitti Sampolassa 15.1.1994 pidetty perinteinen sukututkimuspäivä, järjestyksessä jo kahdestoista. Kaikki sukututkimuksesta kiinnostuneet olivat sinne tervetulleita. Päivä on jo muotonsa löytänyt: aulassa näyttelyitä, sukututkimusneuvontaa ja julkaisujen myyntiä. Salissa seuran puheenjohtajan ja kaupungin edustajan tervehdyssanojen jälkeen kolme esitelmää. Tänä vuonna oli esitelmien aiheina kirkonkirjojen historiakirjojen puhtaaksi- kirjoitus, nykyinen väestötietojärjestelmä ja Siirtolaisuusinstituutti. – Väkeä virtasi Sampolan ovesta sisään ja ulos. Jotkut vain käväisivät, innokkaimmat jaksoivat viipyä iltapäivään asti.

Kevätkauden kuuden esitelmätilaisuuden aihe- luettelo on kiinnostavan monipuolinen: pappi Oreniuksesta murhamies Matti Haapojaan, Kangasalan vanhoista kartoista Kaarinan kartanoiden kautta Tampereen kauppahalliin. Sinne

saakka päästäessä on henkikirjoihinkin jo tutustuttu.

Kevätretken ja toukokuun keskustelutilaisuuden jälkeen onkin sitten lomille lähdön vuoro.

Seuran vuosikokous pidettiin laskiaistiistaina hotelli Pinjan Vaudeville-salissa, Varsinaisten vuosikokousasioiden lisäksi kokous teki kaksi merkittävää päätöstä. Ensinnäkin hyväksyttiin hallituksen sääntömuutosehdotus, jonka keskeisin asia oli nykyisten syyskokouksen ja vuosikokouksen yhdistäminen yhdeksi, ennen maaliskuun loppua pidettäväksi vuosikokoukseksi. Toinen merkittävä päätös oli se, että kaikille jäsenille lähetetään vuoden 1995 alusta lähtien vuosittain jäsenmaksuun sisältyen kaksi Orpana-lehden numeroa, joissa on irroitettava jäsentiedote.

Jo ennen varsinaisen vuosikokoustilaisuuden alkua vietettiin pieni juhlahetki: seuran seitsemänneksi kunniajäseneksi kutsuttiin seuran puheenjohtajana vuosina 1989–93 toiminut rakennusmestari **Raimo Vasara**. Aikaisemmin kutsutut kunniajäsenet ovat Lauri Orispää (k. 1984), Rakel Kivimaa, Matti Koittola, Orvo Lipponen, Jorma Räsänen ja Meri Tila.

Välittömästi vuosikokouksen jälkeen alkoi laskiaisillanvietto. Päästiin nauttimaan hernerokkaa, kananrintaa ja kahvin kanssa laskiaispullaa. Lisäksi pianomusiikkia, tietokilpailua ja yhteislaulua. Ruoka oli hyvää ja tunnelma korkealla. Itse Jalmari Finnenkin hahmo vieraili paikalla kertomassa elämästään. Häntä esitti kangasalalainen Jussi Lehtonen.

Tampereen seudun sukututkimusseura täyttää huhtikuussa 1994 15 vuotta. Tampereen Työväenopiston ensimmäisen sukututkimuskurssin 18 kurssilaista ja kurssin vetäjä varatuomari Lauri Orispää kokoontuivat 18.4.1979 perustamaan tätä seuraa. Yhdeksästätoista perustajajäsenestä seura on vähitellen kasvanut yli kolmisatapäiseksi. Sen toiminta on jatkuvasti, vuodesta vuoteen, ollut hyvin vilkasta, eikä hiljenemisen merkkejä ole nytkään näköpiirissä, vaan intoa ja osallistumisen iloa tuntuu riittävän, niin jäsenillä kuin toimihenkilöilläkin.

* * *

Sukututkimus sujuu Oriveden seuduillakin

Oriveden seuduilla on vahvat perinteet sukututkimuksessa. Jo Jalmari Finne on aikanaan tutkinut tämänkin seudun sukuja melko paljon. Hän on mm. tehnyt täältä muutamia taloselvikyksiä. Finnen ja hänen säätiönsä julkaisemia tutkimuksia tältä paikkakunnalta löytyy kirjoinakin. Tositapahtumiin perustuvaan tunnettuun näytelmäänsä "PITKÄJÄRVILÄISET" Finne sai ainekset 1700-luvun puolivälin Oriveden Pitkäjärveltä. Suurin osa näytelmän henkilöistä on todella elänyt tuolloin, ja heidän värikkäät elämänvaiheensa ovat tulleet kuolemattomiksi näytelmän ansiosta

Arvostettu valtiomies J.K.Paasikivi oli isänsä puolelta orivesiläistä talonpoikaissukua. Moni kantaorivesiläinen on juuriaan pidemmälle selvittyään todennut olevansa sukua tälle suurmiehelle.

Jo 1950-luvulla ilmestynyt Längelmäveden seudun historia, eri osineen ja isäntäluetteloineen, on ollut erinomaisena apuna juurien etsimisessä ja seudun paikallishistoriaan tutustumisessa.

Kursseja kansalaisopistossa

Sukututkimusta on Oriveden seuduilla harrastettu laajemmassa mitassa jo toistakymmentä vuotta. Toki täällä sukututkimusta oli tehty jo aiemminkin, yksittäisinä tapauksina. Kuitenkin, vasta sen tultua 1980-luvun alussa kansalaisopiston opetusohjelmaan useammalle avautui mahdollisuus juuriensa etsimiseen. Lähes kymmenkunta vuotta Oriveden seudun kansalaisopiston sukututkimuskursseja veti genealogi Seppo Sampo Jyväskylältä. Allekirjoittanut on jatkanut työtä muutaman viime vuoden ajan. Tuloksiakin täällä on syntynyt. Monella on sukua selviteltyä melko laajalti, jopa sukukirjaksi asti.

Kansalaisopistossamme on pyörinyt sekä perus- että jatkokursseja. Usein vuorovuosina, joskus molemmatkin samana talvena. Viime syksynä aloitettiin Oriveden lisäksi peruskurssi myös Längelmäellä. Kurssit ovat olleet, ja ovat nykyisinkin, koko lukuvuoden mittaisia, kerran viikossa koontuvia. Oppitunteja kertyy talven aikana yli viisikymmentä. Peruskurssi tekee aina jo syyskauden aikana tutustumiskäynnin kirkkoherranvirstoon sekä Tampereen Kaupunginkirjastoon. Jatkokurssin kanssa on retkeilty mm. maakunta-arkistossa, Valtionarkistossa sekä myös Tampe-

reen Kaupunginarkistossa, jossa on tutustuttu Finnen kokoelmiin.

Perus- eli alkeiskursseilla opitaan sukututkimuksen perustiedot. Niillä käsitellään lähinnä kirkonarkistolähteet ja Suomen asutuksen yleisluettelo sekä niiden käyttö tutkimustyössä. Vanhat käsialat opitaan eri aikakausilta otettujen harjoitusesimerkkien avulla, helpoimmasta päästä aloittaen.

Jatkokurssilla kerrataan jo opittua ja tutustutaan muihin tutkimuksessa käytettäviin tietolähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin. Tutkimustuloksien esittämistavat kuuluvat myös ohjelmaan.

Tutkimusmahdollisuudet paranevat

Tammikuussa 1994 avattu Oriveden uusi kirjasto ja sen tutkijahuone mikrofilminlukulaitteineen parantaa seudun sukututkijoiden harrastusmahdollisuuksia ratkaisevasti. Tosin filmivalikoima on nyt ainakin aluksi vaatimaton: parikymmentä Oriveden ja Eräjärven tärkeintä rullaa. Tulevina vuosina valikoimaa toivottavasti voidaan pikkuhiljaa kartuttaa ja saada lisää sukututkimuskirjallisuutta. Kaukolainaamalla ovat tietenkin kaikki filmit jo nyt käytettävissä täälläkin.

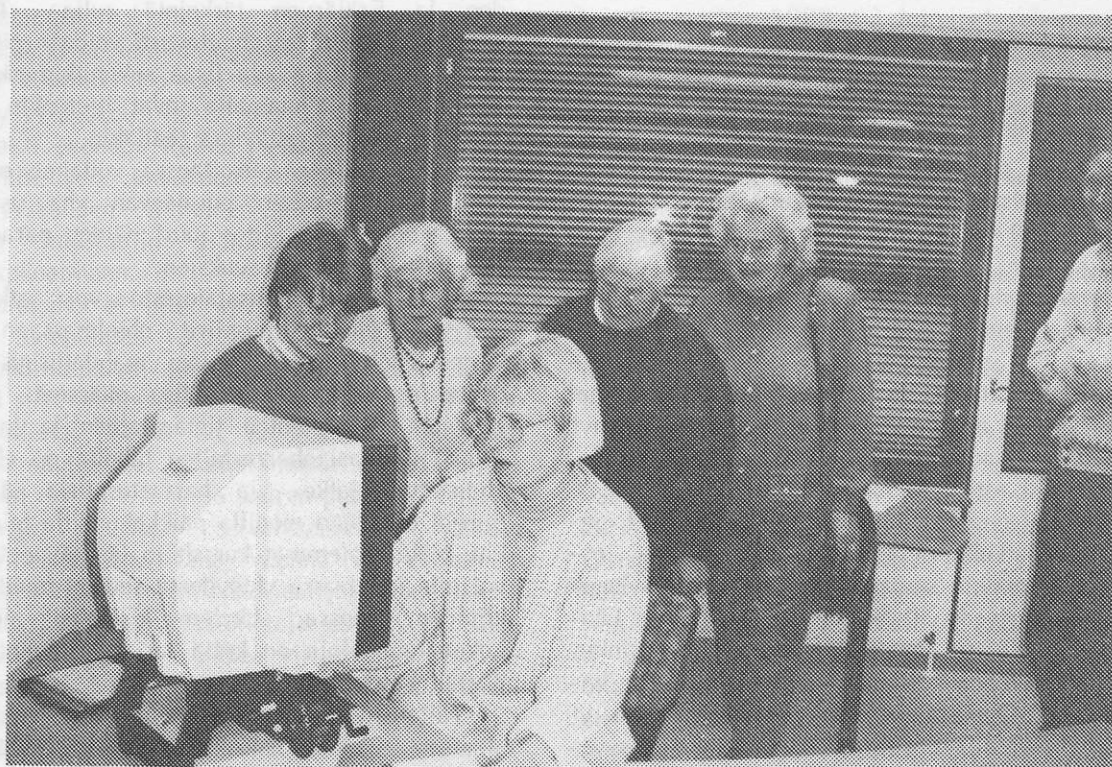
Tulevaisuuteen katsottaessa voitaneen ennustaa sukututkimuskärpäsen puraisevan yhä useampaa paikkakuntalaista, kiitos juuri näiden parantuneiden tutkimusmahdollisuuksien.

Toivottavasti kansalaisopisto voi jatkossakin säilyttää sukututkimuspiirit ohjelmassaan. Näin kiinnostuneilla olisi jatkuva mahdollisuus alkuopetukseen ja pidemmälle päässeet voisivat syventää ja laajentaa tietämystään ja taitojaan. Muutamien asianharrastajien taholta on ehdotettu yhdistettyä jatko- ja harrastuspiiriä. Tällaisia piirejä tiedetään monilla paikkakunnilla toimivankin. Näin molemmat kurssit jo läpikäyneet voisivat olla jatkuvassa yhteydessä seudun muiden tutkijoiden kanssa. Uuden kirjaston viihtyisiä kokoontumistiloja on kyllä tarjottu sukututkimuspiirien käyttöön.

Tällainen harraste- ja jatkoopiiri voisi varsinaisen sukututkimuksen lisäksi käsitellä muita sitä läheisesti sivuavia ja osallistujia kiinnostavia aiheita. Sillä onhan sanottu: "Oikean sukututkijan tuntee siitä, että hän on kiinnostunut muustakin kuin omasta suvustaan".

Oriveden peruskurssilaisia kotiseurakuntansa kirkkoherranvirastossa. Kanslisti Raisa Syvänen esittelee arkistoa.

Längelmäen ja Oriveden sukututkimuskurssilaiset kävivät tutustumiskäynnillä Oriveden uudessa pääkirjastossa helmikuun 3. päivänä. Mikrofilmin lukulaite tuli myös koekäytetyksi.

Oriveden kirkonkokousten vanhin suomenkielinen pöytäkirja

Oriveden Kirkossa Jina 8. päivänä
Heinäk. Vuonna 1856.

§ 1.

Koska Hänen Kesk. Majestätinsa, Jumeksi hyödyksi Suomalaisille uskollisille Alamaisille, on useissa armollisissa Asetuksissaan käkenyt ja päättänyt, että kaikki protokollat ja muut muist. kirjat suomalaisia seurakunnissa pidäisi tähtäläkin puhtaalla Suomen kielellä kirjoitettavan ja ulosannettavan, ja alikirjoitella kirkkoherran, seuraten tätä yläosan hyödyllistä asiaa, tarjoi tässä kielissä rakkailla kunnan kunnioitella tätä etuutta; niin olli yläosan Jummi paljous seurakunnan jäsenistä Jumella mielipiteellä ja ilolla tämän hyödyllisen tarjouksen vastaan. ja päätettiin niinmukaan nyt, että tähtäläkin ja eteenkäsin kaikki protokollat ja muist. kirjat, kuin kirkkoherran viraalta seurakunnan kys. väkijä ja jälkeenalänsijäki kirjoitetaan ja ulosannetaan, pitämällä olemassa kirjoitetut puhtaan, kaikilla ymm. märetyillä Suomen kielellä, eikä enää muunkalaisella Ruotsin kielellä, josta ei suomalaiset mitään ymmärrä. Paikka ja aika edellä mainitut.

Kirkonkokouksen puolesta:

Jos. Ahonius

Juha Jonaanpoika Mattila, Erikki Heikinpoika Mattila.
E

Joonas Antinpoika Mattila. Matti Mattinpoika Veto Mattila
T

Tapani Jaakkola.
X

Juha Juhanpoika Jussila
X

Saunna
11, 3, 94

VIVECA BRATTEBERG

Dehlinsvägen 22

S-865 92 ALNÖ

94 03 07

Tampereen seudun sukututkimusseura ry

c/o Leila Mäkinen

Lemminkäisenkatu 6A 17

SF- 33540 TAMPERE

Söker anfader från Nyland

Bästa släktforskarkolleger i Tampere, jag söker anfäder till en man vid namn Jakob Jöransson. Jakob var född i Nylands län (generalmonsterrullan) och blev år 1742 soldat 104 Rosendahl vid Västerbottens regemente. I svenska kommunionböcker anges hans födelseår till 1724 eller 1725. Efter tiden som soldat blev han nybyggare i Västerbotten och avled där år 1777 - då anges hans ålder till 52 år. En stor släkt är kommen efter denne finlandsfödde man. Jag önskar hjälp med att finna hans födelseförsamling och familj. Jag erbjuder hjälparen samma tjänster med släkt utvandrad till eller från norra Sverige.

Med vänliga hälsningar

Viveca Bratteberg

Poika puuhun, muna suuhun

Seuramme kokouksessa 30.3.1993 fil. maist. Anne Rantala piti mielenkiintoisen esitelmän vankilanopettaja Alma Lovisa Schulmanista. Alman kotiväestä kertoessaan Anne Rantala mainitsi ohimennen, että Alman veli Otto Karl Hjalmar oli jossakin elämänsä vaiheessa opettajana Tampereella. Veljen elämäнкаari ei muutoin kuulunut esitelmän piiriin. Koska Otto Karl Hjalmar eli lyhyesti *Hjalmar Schulman* oli eräs viime vuosisadanvaihteen tunnetuimmista kasvattajista Tampereella ja pitkäaikainen tamperelainen, muutama hajatieta sallittanee esitelmän jatkoksi.

Hjalmar Schulman syntyi Hauholla 26.4.1857, tuli ylioppilaaksi Hämeenlinnan ruotsalaisesta klassillisesta lyseosta ja valmistui fil. maisteriksi 1882. Hän opiskeli lisäksi useaan otteeseen Saksassa ja Ranskassa. Toimittuaan muutamia vuosia opettajana ruotsinkielisissä kouluissa Helsingissä hän tuli luonnontieteiden opettajaksi Tampereen Realilyseoon, ensiksi vt. lehtoriksi 1890 ja seuraavana vuonna tämän aineen ensimmäiseksi vakinaiseksi lehtoriksi, missä virassa hän pysyi yli kaksi vuosikymmentä eli vuoteen 1912. Sivutoimisesti hän opetti joinakin vuosina luonnontieteitä myös Tampereen tyttökoulussa ja klassillisessa lyseossa.

Tampereella ollessaan Hjalmar Schulman väitteli tohtoriksi vuonna 1908 ja sai väitöskirjastaan Suomen tiedeakatemian palkinnon. Lisäksi hän julkaisi useita tieteellisiä tutkimuksia ja kirjoituksia. Tampereelta hän siirtyi 55-vuotiaana Helsinkiin ruotsalaisen normaalilyseon yliopettajaksi, mistä jäi eläkkeelle 1925. Hjalmar Schulman kuoli Lohjalla 10.1.1934.

Hjalmar Schulman oli alansa tunteva, oppinut mies. Lisäksi hän oli taiteellinen. Hän harrasti taidemaalauksia ja oli ennen Tampereelle tuloaan useina vuosina sivutoimisesti Suomen taideyhdistyksen piirustuskoulun anatomian opettajana. Piirustustaito oli tietenkin omiaan elävöittämään opetusta, erityisesti luonnontieteissä.

Tampereen Lyseon 50-vuotismuistojulkaisussa vuodelta 1934 useat kirjoittajat muistelevat Hjalmar Schulmania etevänä, omintakeisena ja huumorintajuisena, mutta myös vaativana opettajana, joka *"sai oppilaat elävällä opetuksellaan, suurella luonnontuntemuksellaan ja luonnonrakaudellaan sekä retkillään heidän seurassaan suuresti harrastamaan ainettaan"*. Näin rehtori H.J.M.Relander.

Schulman tuli hyvin toimeen oppilaittensa kanssa, mutta vilpin ja laiskuuden hän tuomitsi. *"Istuu kaksi tuntia, koska löysi Plantago Maritiman Teiskosta"* ja *"Istuu kaksi tuntia kesälaiskuudesta."* olivat Schulmanin perusteltuja rangaistuksia.

Ratkiriemukas oli arkkiatrin arvoon, maailmanmaineeseen ja korkeaan ikään nousseen Arvo Ylpön kertomus siitä, miten hän Hjalmar Schulmanin avulla pääsi lyseoon. Arvolla oli kansakoulun kolmannen luokan joulutodistuksessa käytöksessä 6 ja tarkkaavaisuudessa samoin 6. Isä marssi opettajan puheille ja antoi tälle luvan kurittaa poikaa *"niinkuin tämä vain halusi"*. Karttakepillä sormille lyönnin, tukkapölyn ja nurkassa seisottamisen avulla numerot paranivatkin kevääseen: käytös oli 8 ja tarkkaavaisuus 7.

Isä vei poikansa sisäänpääsykokeeseen, mutta rehtorin kommentti oli tyyli: *"Tuollainen naskali ja tällainen todistus. Mitäs vilppiä se poika on harjoittanut, kun käytös on vain 8? Sellaista poikaa emme voi ottaa tutkinnoille"*. Onneksi isä tunsu Schulmanin, vanhan metsästyskaverinsa, jonka saalisreppua Arvo oli monet pyhät ollut kanta-massa. Schulman tuli apuun takuumieheksi selittäen rehtorille, ettei poika vilpillinen ole, vähän vain vallaton. Arvo läpäisi kokeet ja pääsi kouluun. Mitähän Arvo Ylpöstä olisi tullut, ellei hän olisi päässyt lyseoon. Tällöin elettiin vuotta 1898.

Schulmanin aikana, vuonna 1899, lyseoon perustettiin oppilaiden luonnontieteellinen yhdistys, joka sai nimen **Vuokko**. Schulmanin aloitteesta yhdistys ryhtyi innolla keräämään kirjastoa ja kokoelmia. Pohjaksi Schulman lahjoitti joukon hyönteisiä. Jo kolmen vuoden kuluttua yhdistyksellä oli hallussaan *"yli 300 kasvia, melkoinen hyönteiskokoelma, sievoinen"*

munakokoelma sekä vielä joukko erilaatuisia luonnontieteellisiä esineitä".

Minun isänikin oli Hjalmar Schulmanin oppilas. Melkoinen osa hänen koulumuistoistaan liittyi luonnontieteen opiskeluun, retkiin ja keruuseen. Yhdessä kuljettiin, tehtiin havaintoja luonnon ihmeistä ja kerättiin näytteitä, joita sitten koulussa tutkittiin. Isän kertoman mukaan Schulmanilla oli linnunmunien kerääjille hyvin naseva ja mieliinpainuva ohje: **"Poika puuhun, muna suuhun. Poika puusta, muna suusta"**. Eipä sarkynyt.

Hjalmar Schulmanin aikana realilyseo ei ollut

suuren suuri. Hänen tullessaan opettajaksi oppilaita oli 129 ja lähtiessäänkin vain 279. Luokat olivat pieniä ja yhteishenki saumaton. Sitä osoittanee sekin, että isäni viimeinen keskikoulu-luokka kokoontui luokkakokoukseen säännöllisesti 5 vuoden välein niin kauan kuin tulijoita oli hengissä. Ja kun joku luokkatovereista kuoli, jäljelle jääneet toivat siunaustilaisuuteen kukkasensa. Ehkäpä vielä sopii mainita, että Hjalmar Schulmanin kaksospojat Karl Willy Edvard ja Otto Gabriel Leonard, jotka syntyivät 22.7.1896, olivat isäni luokalla. Edellisestä tuli myöhemmin agronomi, jälkimmäisestä dipl. insinööri.

Lähteitä:

- Tampereen Realilyseon ja Tampereen Lyseon Matrikkeli 1884 - 1934
- Tampereen Lyseo v. 1884 - 1934, muistojulkaisu
- Rellu 100 vuotta, Tampereen Lyseo 1884 - 1984

* * * * *

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n uudet jäsenet 1993

Haapasalo Matti, Harjunpää
Hainimo Kirsti, Orivesi
Heikkinen Raija, Tampere
Heinonen Olavi, Tampere
Helo Liisa, Lempäälä
Hietala Ritva, Tampere
Hillukka Jouko, Pirkkala
Hopia Kristiina, Tampere
Hytinen Kalevi, Kangasala
Hämäläinen Veli, Tampere
Jaakkola Sirpa, Tampere
Kangas Risto, Hyvinkää
Kivistö Johanna, Kangasala
Kondelin Kirsti, Tampere
Kortesniemi Juhani, Tampere
Koskela Aili, Nokia
Kuivanen Liisa, Huittinen
Kylkilähti Timo, Tampere
Laine Pirkko, Tampere
Laurila Jari, Tampere

Lehtimäki Leea, Tampere
Leko Sirkka, Tampere
Lönnqvist Helle, Tampere
Mäkitalo Marjatta, Tampere
Näsi Yrjö, Tampere
Osara Harri, Tampere
Paulaniemi Aino, Kyrönlahti
Raevaara Teuri, Tampere
Ranto Erkki, Tottijärvi
Riihikoski Urho, Ylöjärvi
Räsänen Pirkko, Tampere
Saikkonen Lilli, Lahti
Salminen Jouko K. Piispanristi
Sandholm Helvi, Tampere
Suontausta Taisto, Vääkysy
Törmänen Tarmo, Tampere
Varis Yrjö, Tampere
Vähätalo Timo, Tampere
Ylönen Raija, Tampere

39

* * * * *

EVAKKOMUISTOJEN TALLETUS

Tänä vuonna tulee kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun sota päättyi. Yhtenä sen seurauksista joutui lähes puoli miljoonaa ihmistä evakkotielle. Suurin osa heistä oli Karjalasta. Viidenkymmenen vuoden takaiset muistot alkavat unohdettua ja tuon ajan eläneet ja kokeneet poistua joukostamme. On viimeiset hetket tallettaa evakkoajan muistoja tuleviakin sukupolvia, omia jälkeläisiämme varten.

Mikä onni onkaan sellaisella tutkijalla, joka voi haastatella jotain vanhaa suvun vaiheita tuntevaa ihmistä tai löytää vanhoja kirjeitä. Niistä saa paljon tietoa tavallisten kirkonkirjatietojen lisäksi sekä henkilöstä, hänen lähimmistä omaisistaan ja aikakauden elämästä. Mitä kauemmaksi menneisyyteen näin päästään, sitä arvokkaampia tiedot ovat.

Me, 50 vuotta vanhemmat karjalaiset olemme eläneet vaiherikkaan elämän. Olemme juuri se sukupolvi, jonka muuttoliikkeiden vuoksi koko kansan sukuperinteeseen on tullut karjalaista verta. Tämä vaihe ei saisi jäädä pelkästään muistinvaraiseksi tiedoksi, josta parin sukupolven kuluttua vain tiedemiehillä on arkistoissaan joitakin tietoja, ehkä joku haastattelukin. Me voimme vaikuttaa tiedon säilymiseen itse, niin ettei tulevaisuudessa tarvitse vain arveluna kertoa, että suku on kotoisin Karjalasta.

Meistä on tosin nyt enemmän tietoa kuin 100-200 vuotta sitten eläneistä ihmisistä. Siirtoväen sijoituksesta on jäänyt arkistoihin merkintöjä, samoin korvausanomuksista ja päätöksistä. Siirtoväen Huolto on meitä luetteloinut jne. Tietojamme on monissa kunnan ja valtion asiakirjoissa, joista tosin osa hävitetään, kun arkistoissa ei voida säilyttää kaikkea. Parikymmentä vuotta sitten ilmestyi suuritöinen ja arvokas siirtoväen luettelo, **Siirtokarjalaisten tie**. Sen neljässä noin 1500-sivuisessa osassa ja 800-sivuisessa hakemistossa oli tarkoitus selvittää kaikki 1930 ja sitä aikaisemmin syntyneet karjalaiset. Kokoon saatiin tiedot 140 000 siirtolaisesta, mutta siinä eivät ole läheskään kaikki. En esimerkiksi ole löytänyt siitä entisiä naapureitani. Kirja on silti sukututkijalle

yhä arvokas, vaikka sen ilmestymisen jälkeen onkin tapahtunut paljon muutoksia.

Tee se itse.

Me voimme tallettaa itse omat "seikkailumme" tulevia polvia ja sukumme tutkijoita varten. Jokainen muistaa omat retkensä, mutta muistin varmistamiseksi ja varsinkin sellaisten tallettajien avuksi, jotka eivät itse ole evakkomatkoihin osallistuneet, olen tehnyt muutamia kysymyksiä. Vaikka olimme kaikki samalla matkalla, ovat matkojemme yksityiskohdat kuitenkin aivan erilaisia. Siksi tapausten mukaan on kysymyksiä täydennettävä, että erilaiset matkan vaiheet tulisivat talteen. Ei ole syytä unohtaa kysellä ja miettiä eri kohdissa, mitä kertoja näki, mitä kuuli, miltä tuntui. Valitettavasti tuhannet vanhimmat karjalaiset eivät ole enää tavoitettavissa. He olisivat voineet kertoa pitemmältä ajalta perheen ja suvun elämästä Karjalassa.

Talleta

Muistot voi tallettaa esimerkiksi ääninauhalle. Työssä on syytä käyttää hyväkuntoisia laitteita ja nauhoja. Nauhoja voi kopioida kaikille nykyisille jälkeläisille. Ne saattavat vioittua käytettäessä tai säilytettäessäkin ja kun tekniikka kehittyy niin, ettei näille nauhoille sopivia laitteita ole enää kuin museoissa, on muistelmat myös syytä kirjoittaa. On hyvä, jos tekstejä on useampia. Kenties niistä joku säilyy tulevaisuuteenkin, eikä häviä muuttojen tai kuolinpesien hävittämisten mukana. Jos haluaa, voi tarinansa jättää myös johonkin perinnearkistoon, Tampereella esim. Kansanperinteen laitok-

selle, jossa se varmasti säilyy. Jonkin verran evakkomuistoja on arkistoihin jo tallennettu, mutta ne ovat vain yleisiä esimerkkejä sukupolvemme vaiheista, eivät meidän perheemme tai sukumme tarinaa.

Evakkoajalta on varmaan jäänyt myös kirjeitä ja erilaisia asiakirjoja, esim. korvauspäättökset ym, jotka on syytä tallettaa omaan sukuarkistoon. Valokuviiin kirjoitetaan tiedot, milloin ja missä tilaisuudessa ne on otettu, mitä tai ketä ne esittävät. Vanhoista, Karjalassa otetuista kuvista ei kohta kukaan tiedä mitään, ellei niihin merkitä e.m. tietoja eikä niillä muuten ole mitään arvoa.

Itse karjalaisena olen kantanut huolta karjalaisista muistoista, mutta aivan samalla tavalla muistojen tallennus koskee muitakin siirtolaisia. Myös rintamamiesten ja lottien yhtä hyvin kuin kotirintamalla työtään tehneiden miesten, naisten ja silloisten nuorten muistot olisi talletettava. Varmaan moni on todennut, että kun on mennyt jotakin suvun vanhaa tietäjää haastattelemaan, hän onkin jo poistunut joukostamme tai sairauden tai vanhuuden vuoksi ei enää pysty kertomaan mitään. Olemme hukanneet etsikköaikamme. Nyt ei enää viivytellä.

Kun meitä vähän nuorempi sukupolvi jättää valtakunnan kassaan tuleville polville suuret velat, me voimme muistoistamme jättää pääoman, jonka arvo kasvaa vuosi vuodelta ja sukupolvi sukupolvelta. Tällainen tallenne olisi myös arvokas syntymäpäivä-, hää- tai joululahja jälkeläisille.

KYSYMYKSET

Kyselyn alussa on mainittava kertojan nimi, kotipaikka Karjalassa ja nykyisin, haastattelun tekoaika ja -paikka sekä haastattelija. Toisen lähdön kuvaukseen voi käyttää ensimmäisen kysymyksiä. Kysymykset ovat viitteellisiä ja puutteellisia. Tilanteen mukaan on keksittävä lisää. Niihin vastataan toivotavasti kertoen ja kuvaillen.

KOTI KARJALASSA

1. Asuinpaikka 1939: kunta, kylä, talo
2. Koti: kuinka suuri, millainen paikka, ympäristö.
3. Perhe: ketä talossa asui? Vanhemmat nimeltä, heidän ikänsä ja ammattinsa, lapset?

4. Ketkä perheestä joutuivat heti rintamalle, ketkä muihin sodan aiheuttamiin töihin?

LÄHTÖ

1. Milloin ja millä tavalla lähtökäsky tuli?
2. Millainen vaikutus sillä oli? Mitä tehtiin ensiksi?
3. Kuinka tapahtui pakkaaminen? Oliko ennakkoon tällaiseen tapaukseen varauduttu?
4. Mihin ja millä tavalla tavarat vietiin? Kuinka paljon saatiin pelastetuksi?
5. Oliko naapurien kanssa yhteistoimintaa?
6. Milloin asukkaat lähtivät ja millä tavalla?
7. Millaiset olivat lähtötunnelmat? Liittyikö lähtöön siivousta, hyvästejä, jotain sanontoja?
8. Millä tavalla matkaa tehtiin: hevosella, junalla, autolla?
9. Mistä noustiin junaan? Millainen oli vaunu ja tunnelma siellä?
10. Jouduttiinko välillä poistumaan junasta? Missä? Miksi?
11. Mihin matka päättyi?

PERILLÄ

12. Millä tavalla sijoitustaloon tultiin? Millainen se oli, millaisia sen asukkaat? Oliko samassa ryhmässä muita siirtolaisperheitä?
13. Kuinka siirtolaiset otettiin vastaan? Tulivatko lähettämämme tavarat perille?
14. Syntyikö sekaannusta erilaisten murteiden vuoksi?
15. Harvalle ensimmäinen sijoituspaikka jäi lopulliseksi. Kuinka kauan olitte tässä talossa? Miten ja mihin sitten vietiin?
16. Kuinka sopeuduite sijoituspaikkaan tai paikkoihin?
17. Pääsikö perheestänne joku työhön? Millaiseen? Auttoiko Siirtoväen huolto? Miten?
18. Saitteko oman tila? Mistä, Millaisen?

KARJA

19. Mitä Karjalasta lähettäessä tehtiin karjalle?
20. Lähtikö joku kuljettamaan karjaa jalkaisin? Ketkä? Miten heidät valittiin?
21. Mihin he karjan veivät? Kuinka kauan

matka kesti? Mitä muistoja on tuolta matkalta? Kuinka karja selvisi?

PALUU

- 22. Milloin palasitte takaisin Karjalaan?
- 23. Kuinka se tapahtui?
- 24. Missä kunnossa koti oli palatessanne?
- 25. Kuinka pääsitte elämän alkuun? Tuliko naapureita?
- 26. Pääsivätkö lapset kouluun?
- 27. Millaiset palvelut pelasivat? Kaupat, koulut, sairaanhoito ym.
- 28. Miten saitte tiedon, että on lähdettävä uudestaan?

UUSI LÄHTÖ

- 29. Kuinka uusi lähtö erosi edellisestä?

30. Oliko mahdollista saada enemmän tavaroita mukaan?

- 31. Kuinka matka nyt tehtiin? Mihin teidät vietiin? Kuinka karja tuli?
- 32. Millaisten vaihteitten kautta pääsitte lopulliseen sijoituspaikkaan?
- 33. Kuinka selvisitte taloudellisesti?
- 34. Millaiset suhteet olivat paikalliseen väestöön?
- 35. Kuinka korvaukset vastasivat menetyksiä?
- 36. Kuinka saitte uuden tilan tai tontin? Mistä? Pitikö raivata ja rakentaa?
- 37. Kuinka kauan perheenne pysyi koossa? Milloin ja miten se hajosi?
- 38. Milloin ja mihin tapahtumaan katsotte siirtolaisuuden osaltanne päättyneen?

* * * * *

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:n julkaisuja

Vuodesta 1979 alkaen ilmestyneen **Vuosikirjan** useimpia niteitä on edelleen saatavana, samoin vuodesta 1981 alkaen ilmestyneen **Orpana-**lehden numeroita. Vanhimpien vuosikirjaniteiden ale-hinta on 10 mk. Vuoden 1987 ensimmäisestä niteestä alkaen hinta on 30 mk. Vanhimmat Orpana-lehdet maksavat 5 mk, numerosta 1989/1 alkaen 15 mk.

Seuran sihteeri Leila Mäkinen on koonnut yhdeksi, jatkuvasti täydennettäväksi monisteeksi tähän mennessä ilmestyneiden Orpana-lehtien ja Vuosikirjojen sisällysluettelot. (Mäkinen Leila: Julkaisujen sisällysluettelo ilmestymisjärjestyksessä). Tämän luettelon myyntihinta on 10 mk.

Erillisjulkaisusarjassa on julkaistu mm. **Esipol-vitauluja** viisi nidettä. Niteen hinta on 50 mk. Neljällä ensimmäisellä niteellä on yhteinen **Hakemisto**, hinta 40 mk. Viidennen niteen alussa

on sen sisältämien taulujen lähtöhenkilöiden luettelo.

Edellämainitut Esipolvitaulut ovat ilmestyneet jo vuosina 1987-89. Useat taulujen laatijat ovat sen jälkeen jatkaneet tutkimuksiaan ja löytäneet uusia tietoja. Taulujen täydennyksiä ja korjauksia ei ole kuitenkaan toistaiseksi seuran toimesta julkaistu, vaan niistä saa parhaiten tietoja ottamalla yhteyttä taulujen laatijoihin.

Seuramme järjestyksessä toinen **Sukututkija-luettelo** ilmestyi vuonna 1991. Hinta 20 mk.

Pekka Nuottajärvi on laatinut koosteen **Rahat, mitat, painot 1600-, 1700- ja 1800-luvuilla**. Hinta 15 mk.

Julkaisuja myydään seuran tilaisuuksien yhteydessä. Muina aikoina niitä voi tiedustella ja tilata **Milja Piepposelta**, osoite Aleksanterink. 35 B 5, 33100 Tampere, puh. 931-2232768.

* * * * *

"Ihmeellinen yhtäpitävyys asiassa"

Nummisuutarin Esko

Topias kertoo Eskolle tapauksen piipiaista: *"Oli eräs hurskas mies nimeltä Topias ja hänellä poika, jonka tuli naimaan lähteä. Malta, Esko, että minäkin olen Topias ja minulla on poika, jonka myös on lähteminen kosioretkelle"*. Tällä ei ole tarinani kanssa muuta tekemistä kuin tuo otsakkeeksi sopiva Eskon tokaisu. Tällainen yhtäpitävyys on nimittäin eräällä mieleen jääneellä lapsuuden aikaisella unella ja sukututkimustiedoilla.

Joskus 1930-luvulla näin unen, päivällä vai yöllä, en muista. Olin siinä kuitenkin Englannissa, nykytietojen mukaan kenties Skotlannissa, suuren kartanon pihalla, jossa liikkui ratsastajia. Aika voimakas tuo uni kuitenkin on ollut, sillä se on silloin tällöin elämän varrella ollut mielessä ja vielä nytkin. Kun uni oli tuoreempi, pohdin sitä eikä mieleeni tullut mitään sellaista, mistä olisin tuollaisen näkymän tie-toisesti omaksunut. Kai minä olen jossakin aikaisemmassa elämässäni asunut noilla seuduilla.

Kolmekymmentä vuotta myöhemmin, kun aloin ottaa selvää suvustani, päädyin yhden sukuhaaran osalta Skotlantiin. Sieltä oli lähtenyt 1600-luvulla Cromwellin kapina-aikoja pakoon eräs Georg, joka perimätiedon mukaan oli kuulunut sikäläiseen aatelistoon. Georg, josta käytetään myös nimeä Jürgen ja näin sukulaisten kesken Yrjö, asettui Narvaan, jossa menestyi saaden ensin porvarioikeudet ja myöhemmin hänestä tuli sikäläisten suutarien oltermanni. Hän ei siis ollut pelkkä "nummisuutari", jollaisia olivat molemmat isoisäni, lisäksi yksi isoisän isä oli suutari ja toinen nahkuri. Narvassa Yrjölle syntyi yhdeksän lasta. Olen löytänyt heistä osan, mm. kaksi poikaa, Johanin ja Henrikin.

Henrik meni sotilaaksi ja menestyi urallaan kohoten everstiksi. Kova sotilas hän olikin, sillä ison vihan aikana hän jäi kahdesti venäläisten vangiksi, mutta karkasi kummallakin kerralla. Hänellä oli neljä poikaa, jotka myös olivat sotilaita. Heistä yksi, hänkin Henrik

menestyi muita paremmin toimien myöhemmin maaherranakin. Ansioittensa vuoksi hänet aateloitiin. Veljetkin halusivat päästä "vonkerhoon". Kun omat ansiot eivät riittäneet, vetosivat he isänsä ansioihin ja saivat aatelistarvon.

Oma sukuni ei kuulu tuohon aatelishaaraan. Se lähtee kasvamaan jossakin pellon pientareella ensimmäisen Henrikin varjossa ehkä Johanin, ehkä jonkun toisen veljen kautta. Tältä kohtaa on valitettavasti sukupolvien ketjusta pudonnut pari lenkkiä. Ketjun päähän päästään uudelleen kiinni Rantasalmella, jossa on jälleen Henrik, hänkin sotilas. Tämä on minun esi-isäni. Yrjön ja tämän Henrikin väliin sopii kaksi tai kolme sukupolvea, mutta missä ne ovat. Rantasalmen 1700-luvun alun kirkonkirjat ovat tuhoutuneet. Niissä arvoituksen ratkaisu varmaan olisi. Sotilasrullissa en ole vielä osunut sellaiseen komppaniaan, missä hän on palvellut. Ja mikä on tämän Henrikin suhde aatelisveljeksiin, jotka asuivat samanaikaisesti Rantasalmella. Sukunimi on siksi erikoinen, että kaikkia lienee pidettävä saman suvun jäsenenä ja Yrjöä katkoksesta huolimatta esi-isänäni.

Näkisinpä tuon lapsuuteni näyn uudelleen. Menisin kartanoon tapaamaan talon isäntää. Varmaan ymmärtäisimme toisiamme erilaisista kielimurteista huolimatta. Kyselin häneltä suvun historiasta, kukaties hän löytäisi sukumme puuttuvat renkaatkin. Voisin kutsua hänet sitten vastavierailulle Tampereelle vaikkapa valoviikkojen aikaan. Kun hän katselisi Hämeenkatua asema-aukiolta, hän uskoisi tuhansien lamppujen valaiseman tien johtavan suoraan taivaan portille. Tietysti toisin hänet myös sukuseuran kokoukseen näytille ja kertomaan tiedoistaan, kokemuksistaan ja omasta ajastaan.

Mitäpä tästä kaikesta voisi muuta sanoa kuin "Ihmeellinen yhtäpitävyys asiassa."

OK

Saunakoivun sanomat

Sukukirjaamme huomattavasti vanhempi painotuote on jo vuosia ilmestynyt "perhelehti" SAUNAKOIVUN SANOMAT, monistettu pienipainoksinen - 40 - kpl, laajalevikkinen julkaisu. Lehteä postitetaan Suomen lisäksi Peruun, Japaniin, Ruotsiin, Norjaan, Italiaan ja Englantiin, pohjoisin vastaanottaja on Lofoteilla, jonkin aikaa sitä luettiin innolla Islannissakin.

Lehti ilmestyi aluksi kesäisin "mökkituotteena", mutta on vähitellen muuttunut, nimensä säilyttäen, joululehdeksi.

Toimituskunta, sama kuin lukijakunta, yrittää, useimmiten viimeingassa puristaa kokoon hengentuotteitaan päätoimittajan käsiin. Deadline ylittyy aina.

Lehtien vuosikerrat muodostavat tavallaan koko ajan kasvavan joukon, sisarusten ja heidän perheittensä, yhteispäiväkirjan. Monet perhetapahtumat, kaskut, juhlapuheet ja muistelmat ovat vuosien mittaan ihmeesti nousseet arvossaan.

Muistelmien osastoon kai lähinnä kuuluu oma juttuni viimevuoden lehteen.

KATALOOKI 1933

Marina de Heyden oli sen kaksintaistelun aiheuttaja, jossa kreivi Arvid Manteuffel, Marinan aviomies, surmasi pistoolinlaukauksella Marinan rakastajan kreivi Nikolai Sumarokoff-Elstonin, äidin puolelta Jussupov.

Ja mitä tämä katalookiin eli puhelinluetteloon kuuluu? Sitä, että avattuani kirpputorilöytöni, Tampereen puhelinluettelon vuodelta 1933, osui ensimmäiseksi silmiini nimi **Kaarlo Eronen**, tanssitaiteilija. Eronen esiintyi tanssijatar Tamaran partnerina helsinkiläisissä ravintoloissa. Tamara oli tämä Marina de Heyden, jonka vallankumous oli heittänyt Suomeen. Kreivitär Marina elätti itsensä sillä ainoalla jota osasi, tanssilla. Suomi oli hänelle ennestään tuttu, osittain kotimaakin, sillä hänen äidinisänsä äiti oli Emilie Stjernvall, Aurora Karamzinin sisar.

On siis puhelinluettelossa romantiikkaa. Sitä en kyllä etsinyt, kun seuraavaksi hain P-kirjaimen ja yllätyin, kun oli vain yksi Poussa: **Poussa Aaro**, kuljetusliike 2377.

Muistan puhelimen, sen kauniin ruskean veivattavan, olleen meidän seinällä ainakin vuonna 1931, ehkä vähän aikaisemminkin. Kun

Aino ja Hannu olivat viiden kuukauden ikäisiä, meillä kävi valokuvaaja, joka magneesiumvaloineen kuvasi meitä lapsia. Puhelin soi kesken puuhan ja kuvaaja otti hauskan kuvan äidistä puhelimesta. Muistan tarkoin äidin puvun ja hänen muodikkailla vookeilla olleen kampauksensa. Ne olivat vookeja, laineita ilman geetä ja ruotsalaista ääta. Missä ne kuvat ovat nyt??

Isämme puhui katalookista, vaikka useimmat puhelut otettiin "nimihuudolla".

Tuttuja yksityispuhelimia oli aika vähän, mutta vanhat tutut kaupat asettuvat helposti paikoilleen lapsuuden Tampereelle. Silloin ei keskustan katuja reunustaneet pankkitalot, vakuutusyhtiöt eikä muut kalseudet.

Koivulan leikkikalukauppa (luettelon mukaan myytiin myös kalastustarvikkeita) tuoksui ihanasti maalatuilta leikkikaluilta ja guttaperkkanukeilta. Sokeainyhdistyksen kaupalla oli ainakin kaksi isoa näyteikkunaa. Toisessa oli tavallisesti harjoja ja muuta aikuisten tavaraa, mutta toista ainakin lapsikansa odotti hartaudella. Pikkujouluista alkaen kyseltiin onko päätään nyökyttelevä joulupukkinukke jo ikkunassa.

Osalan lyhyttavaraliike oli hallin porttikongin pielessä. Pieni myymälä oli lattiasta kattoon täynnä nappiaskeja, pitsikääröjä, lankoja. Kaikkea, mitä ompelussa saattoi tarvita. Hattu- ja lakkiliike W:m, meidän mielestämme Vem Sundvall, oli hieno liike, joka ilmoitti osoitteeseen Hämeenkadun ja Kuninkaankadun kulma. Kun en tienyt kokonumeroa, ilmoitti koppava sinertävätukkainen myyjä, että ette te sitä sitten voi ostaa. Faustin löysin sentään kylmästä hallista ja Vem Sundvallilla tulikin käyneeksi kaksi kertaa, ensimmäisen ja viimeisen.

Siinä lähellä oli Tyyne Snellmanin piirustus- ja käsityöliike. Tyyne oli apteekkari Aina Tikkasen ja Anna-tädin ystävätär ja isän mielestä sitruunaakin happamampi. Isä hoiti liikkeen vähäiset kuljetukset. Muistan hyvin neiti Snellmanin ruikuttavan äänen, kun hän joskus soitti ja valitti jonkun paketin myöhässäolosta. Mutta ans olla, kun isä pääsi selittämään. Hän otti ensin osaa vanhan neidin suruihin ja vastoinkäymisiin, puhui ne olemattomiksi, lupasi tulla heti ja halata tullessaan. Eikä neitiparka voinut muuta kuin: "Hih-hii, kyllä tuo Poussa on sitten mahdollon."

Tuttu kauppias oli myös Mikko Pakanen, maito- ja sekatarvaraliike, varsinkin seka. Pakasella oli tyttökaksoiset, joita ei millään voinut erikseen tunnistaa, joitakin eroja löytyi, kun katseli molempia yhtäikaa.

Tiiliruukinkatu yhdeksäisen portinpielessä oli maitokauppa, jolle en puhelinnumeroa löytänyt. Vaimon sieltä löysi autonapumiehemme Virtasen Eero. Eero huomasi heti kauniin tumman myyjätären.

Meidän taloa vinottain vastapäätä oli Ol Voima il:n myymälä. Äiti ei sitä suosinut. Vihainen myyjä ja huonoa tavaraa.

Mutta Papinkatu kymmenessä, kivijalassa oli J.Vuorisen hedelmä- ja ruokatarvakauppa, puh. 64. Sieltä et löytänyt huonoa tavaraa, et millään. Äidin mielestä sinne saattoi lapsensakin lähettää asialle ja kunnon tavaraa sai hänkin.

Vuorinen itse ei ollut kovin sliipattu kauppias. Lihaa leikatessaan hän piti omituista ääntä. Pitemmän esityksen sai, jos pyysi läskisoosiaineet valmiiksi siivutettuina: klshhs-klshh-klshhh. Suunnilleen. Hannu siteeraa Vuorista joskus yhä vieläkin.

Ammatti-ihmisiä löytyy katalookista laidasta laitaan. Lääkärin löysi vaivatta, vastaanottoajatkin oli ilmoitettu tarkoin. Rakkaan päätoimittajamme sukua löytyy: tohtori af Hällström, Kauppakatu 4. Vastotto Suomatohtorilla on 1/2 10 - 1/2 12 ja 17 - 18 (5-6 j.p.p.) lauant. ei ole iltavastannottoa, puh.291. Sanomal. toimittaja af Hällström, Roland asui Pyyrikintori kolmessa puh.2299.

Kaupungin länsip. kiertävä sairaanhoitaja oli komea Vendla Metsiö, jota meillekin joskus soitettiin apuun, kun katsottiin vielä ilman lääkäriä pärjättävän.

Minkähänlainen Charlien enkeli mahtoi olla naispoliisi Iida Seilanen? Titteleistä leskitohtorina hakkaa varmasti apteekerskan. Miksei nyky-päivän luettelosta löydy yhtään huvilanomistajata-tarta? Romantiikkaa taas, tulee mieleen Hiltu ja Ragnar.

Konereikäompelija löytyi Satakunnankadulta ja läheltä, Sukkavartaankadulta tietenkin, käsityö-konsulentti. Lempi Sulonen oli silittäjä ammatil-taan ja miehensä monttööri, asuivat It.puistok. varrella, puh. 2635.

Jännittävä ammatti oli tuttavallamme Eino Hoivalalla, hän oli sukeltaja. Katselin häntä kun-nioituksella, joskus työssäänkin. Ratinanvuolletta ehkä ruopattiin silloin, kun isän kanssa seisoin Nalkalantorin rannassa ja helpotuksesta vedin henkeä kun Hoivalan sedän kypärä tuli pintaan. Sukeltajanpuku ei ollut mikään salskea sammakkomiehen asu silloin.

Jotenkin jylhien väristysten vallassa huomaan Tampereen Luujauhotehtaan, puh.274 ja Tampe-reen Lyseon, puh.165, olevan luettelossa alle-kain.

Kaikki tamperelaiset tunsivat sähkölaskujenpe-rijän A.S.Heikkilän, puh.2283. Jämtti ja täsmäl-linen herrasmies, joka tuskin mihinkään asiaan olisi suhtautunut hälläväliä-tyyliin.

Numero 2477 kuului pastori Hirvoselle, jonka perässä lukuisa joukko naiskirkkokansaa turhaan juoksi. Isähän väitti, että häntä joskus pyydettiin lasta kastamaan ja muihinkin kirkollisiin toimi-tuksiin. Olihan se mahdollista, jopa todennäköis-tä. Siihen aikaan puhelimeen vastattiin yleensä vain haloo ja keskusneiti saattoi yhdistää yhden numeron pieleen. Isä, tottakai, valitti soittajalle olevansa kovin kiireinen, "mutta jos soittaisitte tolle Hirvoselle".

Joskus tuli tulipalokiireisiäsoittoja palokunnas-ta. Kerrottiin, missä palaa ja pyydettiin enemmän painetta siihen suuntaan. Mäntinrannan pumppu-aseman numero oli 1377, meidän 2377. Meidän kannaltamme tämä oli hyvää palvelua, sillä joskus pääsi juoksemaan palopaikalle ennen muita kakaroita, jotka tiesivät lähteä vasta paloautojen kauniin C-duurikolmisoinnun kuullessaan.

Joku voimamies joskus uhosi, että hän repii vaikka puhelinluettelon kahtia paljain käsin, mutta minäpä alan suunnitella vitriiniä tälle omalleni.

* * *

Amiraali Carl Tersmederin muistelmat

Monissa historiankirjoissa ja tutkimuksissa viitataan ruotsalaisen 1700-luvulla eläneen Carl Tersmederin muistelmiin. Tulin tästä uteliaaksi ja ajattelin, että niistä muistelmista olisi minullekin hyötyä. Niinpä päätin ottaa selville, mistä ne saisi lainaksi. Kannattaa aina ensiksi kysyä paikallisesta kirjastosta, tällä kertaa Tampereen Metsosta, sen kaukolainausosastolta. Siellä kävi selville, että mainitut muistelmat voi lainata Åbo Akademin kirjastosta. Tilaus vain sisään ja odottamaan. Kahden viikon päästä tulikin ilmoitus, että kirja on noudettavissa. En malta olla kiittämättä tässä samalla Metson henkilökuntaa, ja muidenkin kirjastojen. Kyllä niissä yleensä autetaan.

Näiden muistelmien kirjoittaja Carl Tersmeder syntyi suuren Pohjan sodan aikana vuonna 1715 Taalaimaan Larsbossa. Isä oli vuoripatruuna, suku Keski-Euroopan valloneja. Luultavasti Tersmeder oli eläkkeellä ollessaan kirjoitellut muistelmiaan uudelleen, koska hän esimerkiksi kuvattessaan Hämeenlinnan vuoden 1750 markkinoita kertoo siellä tavanneensa vanhan valtiopäiväystävänsä Hans Henrik Boijen ja tämän vaimon ja tyttären. Todellisuudessa Hans Boije teki Tersmederistä valtiopäivämiehen vasta vuonna 1755 ja Boijen tytär syntyi vuonna 1752.

Alkuperäiset muistelmat käsittävät yli 10500 sivua, 14 kaksinkerroin taitettua nidettä. Suurimman osan niistä on julkaisukuntoon toimittanut Nils Sjögren. Painettuihin muistelmat käsittävät kuusi osaa, jokaisessa 500–600 sivua. Viimeiset Tukholmassa 1918 painetut osat on toimittanut Nils Erdman.

Tersmeder itse käyttää muistelmistaan nimeä "Elämäni katsaus". Hän antaa niissä sangen mielenkiintoisen ja huvittavan kuvan 1700-luvun elämästä ja tapahtumista, mutta vain varakasta kansanosaa hän kuvaa. Vain kerran hän mainitsee, että hän kävi katsomassa kuinka "pikkuväki" vietti juhannusta.

Nuoruuden muistoja

Nuoruudessaan Tersmeder tunsu hyvin Hedvig Ulrika Tauben, josta vain 16-vuotiaana tuli vuonna 1730 54-vuotiaan Fredrik I:n rakastajatar. Tersmeder antaa Hedvigistä Ruotsin historian (Den Svenska Historien) mukaan ihastuttavan kuvan. 18-vuotiaana tämä oli tavallista pitempi, hänellä oli ihanat valkeat kädet ja pituuteen verrattuna pienet jalat. Vartalo oli tavattoman hyvä, kauniit tummansiniset silmät, kaunis nenä, suu ja hampaat. Täydellinen kaunotar, jonka vaaleutta ja hienoa ihoa korosti pieni punerrus. Tersmederin mielestä kuitenkin algerialainen juutalaistyttö Rachel Abilar, josta eräs ranskalainen taiteilija oli maalannut useita kuvia, oli vielä Hedvigiäkin kauniimpi.

Kerrottiin että, Hedvig Tauben isä kreivi E.D.Taube olisi pelivelkojensa takia antanut tyttärensä kuninkaan rakastajattareksi. Rahasta pelaaminen olikin niihin aikoihin yleistä. Tersmederkin voitti suuren omaisuuden erilaisissa rahapeleissä. Myös ravihevosilla kilpailtiin paljon. Tersmeder osti vain 16-vuotiaana vuonna 1731 oman ravihevosen ja harjoitti sitä reen kanssa Hammarbyn järven jäällä. Siellä oli samalla kertaa 11 kaunista hevosta ja rekeä. Nuori Tersmeder vastaanotettiin kunnioitavasti sinne, varakkaiden kaupunkiporvareiden joukkoon. Degner-niminen rekiajuri ehdotti yhdessä ajamista, jotta nähtäisiin, mihin heidän hevosensa pystyivät. Hän halusi näyttää Tersmederille, kuinka hevosta käsitellään. Kilpailussa he selviytyivät kärkepäähän, ainoastaan kaksi pystyi ajamaan heitä nopeammin.

Vierailla mailla ja merillä

Koulunsa Uppsalassa aloittaneen Tersmederin unelmana oli tulla amiraaliksi, mikä sitten ajan mittaan toteutuikin. Hän aloitti laivastouransa Tukholmassa laivaston telakalla, missä hän oli kolme vuotta, aluksi pikipoikana. 18-vuotiaana hänestä tuli vuonna 1733 Hollannin laivaston kadetti. Silloin hän oli jo miehen mittainen, pituutta oli tasan kaksi metriä. Tästä komeasta kadetista, joka pukeutuikin hienosti kuin keikari, tuli hyvin suosittu monessa rikkaassa aatelisperheessä.

Hollannissa kadetti Tersmeder joutui

odottamaan laivansa valmistumista yli puoli vuotta. Silloin hänellä oli aikaa katsella ympärilleen ja tehdä vertailuja Ruotsiin. Hollanti oli siihen aikaan rikas siirtomaavalta, Ruotsi hävittyjen sotien vuoksi aikamoinen takapajula. Tukholmaa pidettiin silloin Euroopan likaisimpana pääkaupunkina. Tersmeder sai matkustaa Hollannissa kanava-aluksella, johon sopi 70 henkeä ja jota vetivät rannalla kulkevat hevoset. Hän näki, kuinka talot olivat siellä kauniita ja siistejä. Kaikissa oli ikkunalasit ja niiden aidatut pihat olivat hyvin hoidetut.

Marokossa käytiin merirosvoja kurittamassa ja Portugalissa Tersmeder oli pitkän aikaa. Englantilaisten ja ranskalaisten meritaisteluun hän otti osaa vuonna 1739. Kotiututtuaan Ruotsiin hän otti kapteeniluutnanttina osaa pikkuvihan taisteluihin ja oli sitten Mälärin laivaston päällikkönä kukistamassa taalaimaalaisten kapinaa. Hän pidatti kuolemaantuomitun kapinanjohtajan kenraali Lewenhauptin, kun tämä karkasi vankilasta.

Suomen vuodet

Vuosina 1744–49 Tersmeder oli Ruotsin hovissa Fredrik I:n uskottuna, mutta vuonna 1749 hän muutti Suomeen. Hän oli täällä vuodet 1749–63 Viaporia rakentamassa, auttamassa Ehrenswardiä. Samoihin aikoihin täällä oli myös Hans Henrik Boije, jonka kanssa Carl Tersmeder ystäväystyi. Carlin avioiduttua vuonna 1751 Tersmederin ja Boijen perheet olivat paljon yhdessä.

Tersmeder kertoo, kuinka hän heinäkuun ensimmäisenä päivänä 1755 meni Boijelle, jossa hän tapasi useita Porin rykmentin upseereita. Siellä keskusteltiin valtiopäiville lähtevistä valtuutetuista ja Tersmeder sai luutnantti Brousinilta valtakirjan numero 244. Antaja oli vanhaa suomalaista aatelissukua. Tämän jälkeen syötiin ja juotiin yhdessä, kuten hyvien veljien pitääkin. Lopuksi kysyttiin, että missä ne Boijen punssiboolit ovat. Niin siinä sitten kävi, että monet eivät pysyneet pystyssä kun lähtivät pöydästä. Tersmeder kertoo saaneensa tässä kalaasissa monta uutta ryyppyveljeä. Illalla hän oli palannut kahdeksan aikaan kotiinsa Ahlbergaan (Leppävaaran kartanoon).

Kahvin juonti oli myös silloin suuri nautinto. Kuningas oli kyllä sen moneen kertaan kieltänyt, koska kahvi oli tuontitavaraa. Tavallinen kansa ei osannut uneksiakaan, mitä kaikkea rikkaiden pöydillä saattoi olla. Tersmeder kertoo, että esimerkiksi joulupöydässä oli lohta, eilaisia paisteja, metsänriistaa ja jopa ostereitakin. Juomina oli monenlaisia Reinin, Unkarin ja Malagan puna- ja valkoviinejä sekä punssia, bishoffia ja olutta.

Takaisin Ruotsiin

Tersmederin vaimo oli suuttunut Ehrenswardille, koska hänen isänsä oli siirretty uuteen, epäedulliseen paikkaan. Sen vuoksi vaimo halusi, että Tersmederin perhe, johon kuului myös poika, muuttaa takaisin Ruotsiin, siitäkin huolimatta, että he olivat hyvin ihastuneita asuinpaikkaansa Ahlbergan säteritilaan eli Leppävaaran kartanoon. Kun vaimo muutti sinne, he olivat sanoneet, etteivät koskaan muuta sieltä.

Lähtö Suomesta tuntuikin ikävältä. Viimeisenä iltapäivänä ennen lähtöä rouva Boije oli tullut yllättäen tyttärensä kanssa lohduttamaan Tersmederin vaimoa intiiminä ystävänä. Rouva Boijen hauskuus oli rauhoittanut lähtömurheessa ja Tersmeder sai rauhassa pakata vaunut valmiiksi seuraavana aamuna tapahtuvaa lähtöä varten. Vaunuja oli kaksi ja niitä veti yhteensä kahdeksan hevosta. Parin päivän päästä oltiin Turussa ja siitä viikon päästä, syyskuun seitsemäntenä päivänä 1763, oltiin Tukholmassa.

Tersmederin perhe asettui Ruotsissa Karlskronaan. Tersmeder oli siellä telakan päällikkönä. Vuonna 1772 hänestä tuli Tukholmassa kaleerilaivaston kontra-amiraali. Avunannosta Kustaa III:n vallankaappauksessa hänet korotettiin telakka-amiraaliksi ja lisäksi hän sai miekkakunnan komentajanauhan. Hänet oli myös aateloitu.

Carl Tersmeder kuoli vuonna 1797.

Carl Tersmeder noin 25-vuotiaana.

Sukuyhteydet Kalajainen – Könni

Jos kahden samoilla seuduilla eläneen suvun jäsenillä on ollut samoja selvästi havaittuja perinnöllisiä ominaisuuksia, kuten esimerkiksi ulkonäön erikoispiirteitä, tai vaikkapa huomattavaa musikaallisuutta, niin sukututkijaa rupeaa kiinnostamaan näiden sukujen välinen mahdollinen sukulaisuus. Seuraavassa Viljo Vainionpää selvittelee, minkälaisia sukuyhteyksiä on ilmajokisten kätevyystään kuulujen Könnin ja Kalajaisten sukujen välillä. Tarkastelussa ovat mukana myös näihin sukuihin avioliittojen kautta liittyvät Ala-Penttilän ja Forsheimin suvut.

Johdanto

Kalajaisen suvussa kulkenut perimätieto kertoo, että Könnit ja Kalajaiset ovat keskenään sukulaisia, ja että käden taito on heillä yhteistä veren perintöä. (1) Könnithän olivat maankuuluja seppiä ja kelloseppiä yli sadan vuoden eli neljän sukupolven ajan. Kalajaisissa raaka-aineena oli puu, josta valmistettiin myös myyntiä varten erilaisia tarvikkeita. Kalajaisten miesten joukosta tunnetaan rekiseppiä, kärrynikkareita, sorvaajia ja puuseppiä usean sukupolven ajalta aina nykypäiviin asti. (2) Sukututkimuksen yhteydessä tuo perimätieto näiden sukujen välisestä sukulaisuudesta palautui mieleeni, joten asia oli mahdollisuuksien mukaan selvitettävä.

Könnin suvun kantaisä Jaakko Jaakonpoika Ranto, Strand ja Königsbäck, viimeksi Könni, oli talollisen poika, joka muutaman renkivuoden jälkeen meni sepän oppiin. Kätevänä ja huomio-kykyisenä hän kehittyi pian oppimestariaan etevämmäksi. Vaasassa hän sai tutustua pyssyseppän työskentelyyn ja sen seurauksena hänestä kehittyi erittäin taitava pyssyseppä. Toimittuaan muutamman vuoden pitäjänseppänä Jaakko luopui tästä ammatista ja hankki omistukseensa Königsbäck-nimisen kruunun uudistilan, jota ryhtyi tarmokkaasti viljelemään. Samalla hän teki sepän ja erityisesti kellosepän töitä. (3)

Jaakon molemmat pojat Juha ja Sameli jatkoivat isänsä töitä kelloseppinä. Samelin poika Kustaa kävi kellosepän oppinsa Tukholmassa. Hänet mainitaan erittäin taitavana hienomekanikonä. Juhan pojat Jaakko, Juha, Esa ja Salomo jatkoivat isänsä ammattia kelloseppinä. Heistä Jaakko Ala-Könni ja Juha Yli-Könni saavuttivat

kuuluisuutta tornikellojen valmistajina. Seuraavan sukupolven Juha Jaakonpoika Ala-Könni kehitti kellotuotannon varsinaiseksi teollisuudeksi. Juha Juhanpoika Yli-Könni oli suvun viimeinen kelloseppämestari. (4)

Kalajaisten miesten puutyötaito ei noussut sellaiseen maineeseen kuin Könnin kellomestarien työt, vaikka heidänkin tuotteitaan markkinoitiin ympäri maan. Tiedetään, että mm. Kalajaisessa valmistettiin kellokaappeja Könnin mestareille. 1800-luvun jälkipuoliskolla ajokaluja valmistus nousi merkittäväksi tekijäksi Ilmajoella ja Kurikassa. Kalajaisestakin tunnetaan tuon alan taitajana mm. Salomon Kalajainen, joka valmisti ajokaluja puuosia. Hänen veljensä Jaakko Aines-korpi oli kärrynikkari ja sorvaaja. Kolmas veli Elias Kalajainen mainitaan "topparina" (verhoilijana). (5) Valentin Kalajainen, sittemmin Vainionpää, nikkaroi huonekaluja. Hänen poikansa Juha, Heikki ja Valentin tunnetaan jurvalaisen huonekalutuotannon alkuvaiheista. Tuotteiden markkinointi tapahtui usein omin voimin ns. kiertokauppana. Kalajaisista myytiin rekiä ja kärryjä myös ruotsinkieliselle rannikkoseudulle, sillä Kalajaisten emäntien kerrotaan tulleen toimeen ruotsin kielellä. (6)

Käsityötaito on ollut Etelä-Pohjanmaalla yleisestikin korkeatasoista. (7) Talot ja torpat ovat olleet suhteellisen pieniä ja antaneet vain niukan toimeentulon. Ansiotuloja oli siis hankittava muualta. Yleensä taito ja työmenetelmät periytyivät isältä pojalle, niinkuin edellä kerrotusta on todettavissa. Oliko käden taito Kalajaisen ja Könnin sukujen yhteistä perimää, sitä pyritään selvittämään seuraavilla sivuilla olevan olevan katsauksen ja kaavion avulla.

Sukujohtoa (8)

Se mitä edellä on kerrottu esitykseen liittyvistä suvuista auttaa lukijaa sisäistämään jäljempänä esitettävän. Otsikossa mainittujen Könnin ja Kalajaisen lisäksi mukaan on otettu Ala-Penttilän ja Forsheimin suvut, jotka liittyvät käsiteltävään aiheeseen avioliittojen kautta.

Könni

I

Jaakko (Jacob) **Juhanpoika Ranto**, 1687 – 1764. Talollinen, Ilmajoen Jouppilan kylän Rannon talon isäntä 1724 – 1730. – Puoliso **Maija Sipintytär** oli Laihian Pöyrystä. – (II) Lapsia oli viisi, joista

II

Jaakko (Jacob) **Jaakonpoika Ranto**, myöhemmin **Könni**, 1721 – 1794. Pitäjänseppä, kello- ja pyssyseppä sekä maanviljelijä. Ilmajoen Peltoniemen Königsbäckin isäntä 1758 – 1787. Könnin suvun kanta-isä. – Ensimmäinen puoliso **Maija Juhantytär** Ilmajoelta. – (III) Lapsia tästä avioliitosta oli kuusi, mm. Catharina, s. 1749, Johan, s. 1754 ja Samuel, s. 1763.

III

Katariina (Catharina) **Jaakontytär Könni**, s. 1749. – Puoliso **Aapo** (Abraham) **Sihto**, sitten **Yli-Sihto**, s. 1753. Talollinen, Ilmajoen Peltoniemen kylän Yli-Sihtolan isäntä 1770 – 1798. – (IV) Lapsia heillä oli yksitoista, mm. Matti, s. 1774.

III

Juha (Johan) **Jaakonpoika Könni**, 1754 – 1815. Kello- ja vaskiseppä sekä maanviljelijä. Kotitalonsa Könnin isäntä 1788 – 1815. – Puoliso **Maria Matintytär Kriikku** Ylistarosta. Ilkan sukua VII. – (IV) Lapsia oli seitsemän, mm. Salomon, s. 1800.

III

Sameli (Samuel) **Jaakonpoika Könni**, 1763 – 1808. Kelloseppä, torppari. Seppä-nimisen torpan haltija kotitalonsa Könnin maalla. – Puoliso **Maria Kustaantytär Eilo** Ylistarosta. Ilkan sukua VII. – (IV) Lapsia heillä oli kuusi, mm. Gustaf, s. 1797.

IV

Matti (Matts) **Aaponpoika Yli-Sihto**, s. 1774. Talollinen, kotitalonsa osan eli Keski-Sihtolan isäntä 1799 – 1823. – Ensimmäinen puoliso **Heta** (Hedvig) **Matintytär**. – Lapsia mm. Hele-na, s. 1800.

IV

Kustaa (Gustaf) **Samelinpoika Könni**, sitten **Ujainen**, 1797 – 1849. Kelloseppä ja hienomekanikko, torppari. Viljeli aluksi Sepän torppaa, sitten Ujainen-nimisen torpan haltija Yli-Ojanperän maalla Ilmajoen Röyskölän kylässä. – Puoliso **Maria Simontytär Juvel** eli **Talvitie** Ilmajoelta. – (V) Lapsia heillä oli kahdeksan, mm. Maria, s. 1821.

Kalajainen

I

Juha (Johan) **Tuomaanpoika Kalajainen**, 1700 – 1783. Talollinen, Ilmajoen Kokkolan kylän Kalajaisen talon isäntä 1742 – 1756. – Ensimmäinen puoliso **Aune** (Agneta) **Taavetintytär Ilkka** Ilmajoen Kokkolan kylästä. Ilkan sukua V. – (II) Lapsia heillä oli viisi, mm. Thomas, s. 1729 ja Elisabet, s. 1731.

II

Tuomas (Thomas) **Juhanpoika Kalajainen**, 1729 – 1802. Talollinen, kotitalonsa Kalajaisen isäntä 1759 – 1791. – Puoliso **Maija Juhantytär Perä** Juvasta. – (III) Lapsia oli seitsemän, mm. Johan, s. 1761 ja Maija, s. 1767.

II

Liisa (Elisabet) **Juhantytär Kalajainen**, 1731 – 1801. – Puoliso **Heikki** (Hendrich) **Matinpoika Nahkaluoma** Ilmajoen Lahden kylästä. Kalajaisen isäntä 1757 – 1758, sitten torppari kotitalonsa Nahkaluoman maalla. – (III) Lapsia heillä oli kahdeksan, mm. Catharina, s. 1757.

III

Juha (Johan) **Tuomaanpoika Kalajainen**, 1761 – 1808. Talollinen, kotitalonsa Kalajaisen isäntä 1792 – 1808. Rakensi Kalajaisiin vesivoimalla toimivan sahan, jonka terät valmistettiin Könnillä. – Puoliso **Anna Matintytär** Juvasta. (IV) Lapsia oli kuusi, mm. Johan, s. 1792.

III

Kaisa (Catharina) **Heikintytär Nahkaluoma**, 1757 – 1845. – Puoliso **Tuomas** (Thomas) **Tuomaanpoika Kahma**, 1762 – 1806. Viljeli torppaa kotitalonsa Kahmalan maalla Ilmajoen Palon kylässä. Torpan nimi oli myöhemmin Huhta. – (IV) Lapsia heillä oli neljä, mm. Johan, s. 1793.

IV

Juha (Johan) **Juhanpoika Kalajainen**, 1792 – 1876. Talollinen. Täysi-ikäiseksi tultuaan kotitalonsa Kalajaisen isäntä 1812 – 1849.

Puoliso **Liisa** (Elisabet) **Heikintytär Ala-Penttilä** Ilmajoen Jouppilan kylästä. - (V) Lapsia heillä oli kymmenen, mm. Johan Henrik, s. 1815.

Ala-Penttilä

I

Isakki (Isak) **Simonpoika Ala-Penttilä**, 1734 - 1791. Talollinen, Ilmajoen Jouppilan kylän Ala-Penttilän isäntä 1758 - 1791. - Puoliso **Maija Eliaantytär Latva-Nikkola** Ilmajoen Peltoniemen kylästä. - (II) Lapsia heillä oli yhdeksän, mm. Elias, s. 1765 ja Henrik, s. 1767.

II

Heikki (Henrik) **Isakinpoika Ala-Penttilä**, sitten **Järvimäki**, 1767 - 1844. Asui aluksi kotitalossaan, sitten torppari. Järvimäki-nimisen torpan haltija Rinta-Pietilän maalla Ilmajoen Kokkolan kylässä. - Puoliso **Brita Joosepintytär Yli-Torala** Ilmajoen Lahden kylästä. Ilkan sukua VIII. - (III) Lapsia heillä oli viisi, mm. Elisabet, s. 1788 ja Isak, s. 1796. (Vrt. Forsheim II).

Forsheim

I

Jaakko (Jacob) **Juhanpoika Forsheim**, 1758 - 1842. Nurmon lukkari ja sitten talollinen. Ilmajoen Peltoniemen kylän Pohdonmaan isäntä 1796 - 1815. - Puoliso **Liisa** (Elisabet) **Antintytär**. - (II) Lapsia mm. Jacob Herman, s. 1783 ja Teofilus, s. 1786.

II

Jaakko Hermanni (Jacob Herman) **Jaakonpoika Forsheim**, sitten **Pohto**, 1783 - 1833. Talollinen, kotitalonsa osan eli Yli-Pohtolan isäntä 1816 - 1833. - Puoliso **Liisa** (Elisabet) **Antintytär** Isostakyröstä. - (III) Lapsia heillä oli kahdeksan, mm. Maija, s. 1811.

II

Teofilus Jaakonpoika Forsheim, sitten **Pohto**, 1786 - 1818. Talollinen. Kotitalonsa osan eli Ala-Pohtolan isäntä 1816 - 1818. - Puoliso **Kristiina Juhantytär** Nurmossa. - (III) Lapsia oli kolme, mm. Maija-Liisa, s. 1814 ja Jaakko, s. 1817. Kristiina Juhantytären toinen puoliso oli Isakki (Isak) Järvimäki. (Kts. Ala-Penttilä III).

Perheyhteydet (9)

Jo varsin varhaisessa vaiheessa totesin, että Könnien ja Kalajaisten sukulaisuus ei ole kovin läheistä. Suora sukulaisuus eli lähin yhteinen esi-isä **Mikko Jaakonpoika Ilkka** oli vähintään neljän

sukupolven takainen. Aune Taavetintytär Ilkka (Kalajainen I) oli Mikon pojanpojan tytär. Könnin suvun puolellakaan ei löytynyt lähisukulaisia. Serkukset ja Könnin miniät (Könni III) Maria Kriikku ja Maria Eilo olivat Mikon tyttärenpojan tyttärenyttäriä. Heidän jälkeensä syntyi suora sukulaisuus:

A. Juha (Johan) **Tuomaanpoika Kahma-Huhta** (Kalajainen IV) avioitui **Helena Matintytär Yli-Sihdon** (Könni V) kanssa.

Perheyhteyksiä eli sukulaisten sukulaisuuksia löytyi sitten useita. Välittäjänä esiintyy erityisesti Forsheim-suku, jonka jäseniä on mukana kolmessa avioliitossa.

B. Salomon Juhanpoika Könni-Pohdon (Könni IV) puoliso oli **Maija Jaakko-Hermannintytär Forsheim** (Forsheim III).

C. Maija Forsheimin sedän **Teofilus Jaakonpoika Pohdon poika Jaakko**, sittemmin **Yli-Pietilä** (Forsheim III) oli avioliitossa **Maria Kustaantytär Ujaisen** (Könni V) kanssa.

D. Jaakko Yli-Pietilän äiti **Kristiina Juhantytär** vihittiin leskenä toiseen avioliittoonsa **Isakki Heikinpoika Järvimäen** (Ala-Penttilä III) kanssa.

E. Isakin sisar Liisa Heikintytär Ala-Penttilä (Ala-Penttilä III) tuli miniäksi Kalajaiseen. Hänen puolisonsa oli **Juha Juhanpoika Kalajainen** (Kalajainen IV).

F. Heidän poikansa Juha-Heikki Juhanpoika Kalajainen (Kalajainen V) otti puolisoskeensa setänsä tytärpuolen **Maija-Liisa Teofiluksentytär Pohdon** (Forsheim III).

G. Lisäksi voidaan mainita, että Heikki Isakinpoika Ala-Penttilä - Järvimäen veli Elias Isakinpoika Ala-Penttilä, viimeksi **Perälä** (Ala-Penttilä III) oli avioliitossa **Juha Tuomaanpoika Kalajaisen sisaren Maija Tuomaantytär Kalajaisen** (Kalajainen III) kanssa.

Mukana olevassa kaaviossa on kuvattu edellä kerrotut avioliitot A - F. Päätteeksi voidaan todeta, että Pohdon sisaruksista Maija-Liisa oli emäntänä Kalajaisissa. Hänen veljensä Jaakon vaimo Maria Ujainen oli Könnien sukua. Tätä lähempää sukulaisuutta ei ole löytynyt, joten on todettava, ettei alussa mainittu perimätieto Könnien ja Kalajaisten sukulaisuudesta pidä paikkaansa miltään osin. Sen sijaan perhesiteet ovat olleet voimakkaat. Varmaan niitä arvostettiin ja vaalittiin, ehkä enemmänkin kuin nykyään.

Lähteet

Aulis J. Alanen, Ilmajoki vuoden 1809 jälkeen. Vaasa 1953.

Jaakko Laurila - Kosti Könni, Könnin suku. Vaasa 1949.

Jaakko Sarvela, Ilkan suku (toinen painos). Kurikka 1987.

- " - Kanta-Ilmajoen talonhaltijaluettelo. Ilmajoen pitäjä. Uusintapainos. Vaasa 1986.

Viljo Vainionpää, Kalajaisen sukuhaara I. Esipolvia I. Valkeakoski 1988.

Pentti Virrankoski, Myyntiä varten harjoitettu kotiteollisuus 1809 - 1865. Helsinki 1963.

- " - Kärryseppiä ja rekinikkareita. Kurikka 1981,

Ilmajoen seurakunnan kirkonkirjat (mf).

Lähdeviitteet (viitenumerot suluissa tekstissä)

1. Kertonut rakennusmestari Reino Vainionpää, Vaasa.

2. Virrankoski, Rekiseppiä ja kärrynikkareita.

3. Laurila - Könni, Könnin suku.

4. Laurila - Könni, mt.

5. Virrankoski, mt.

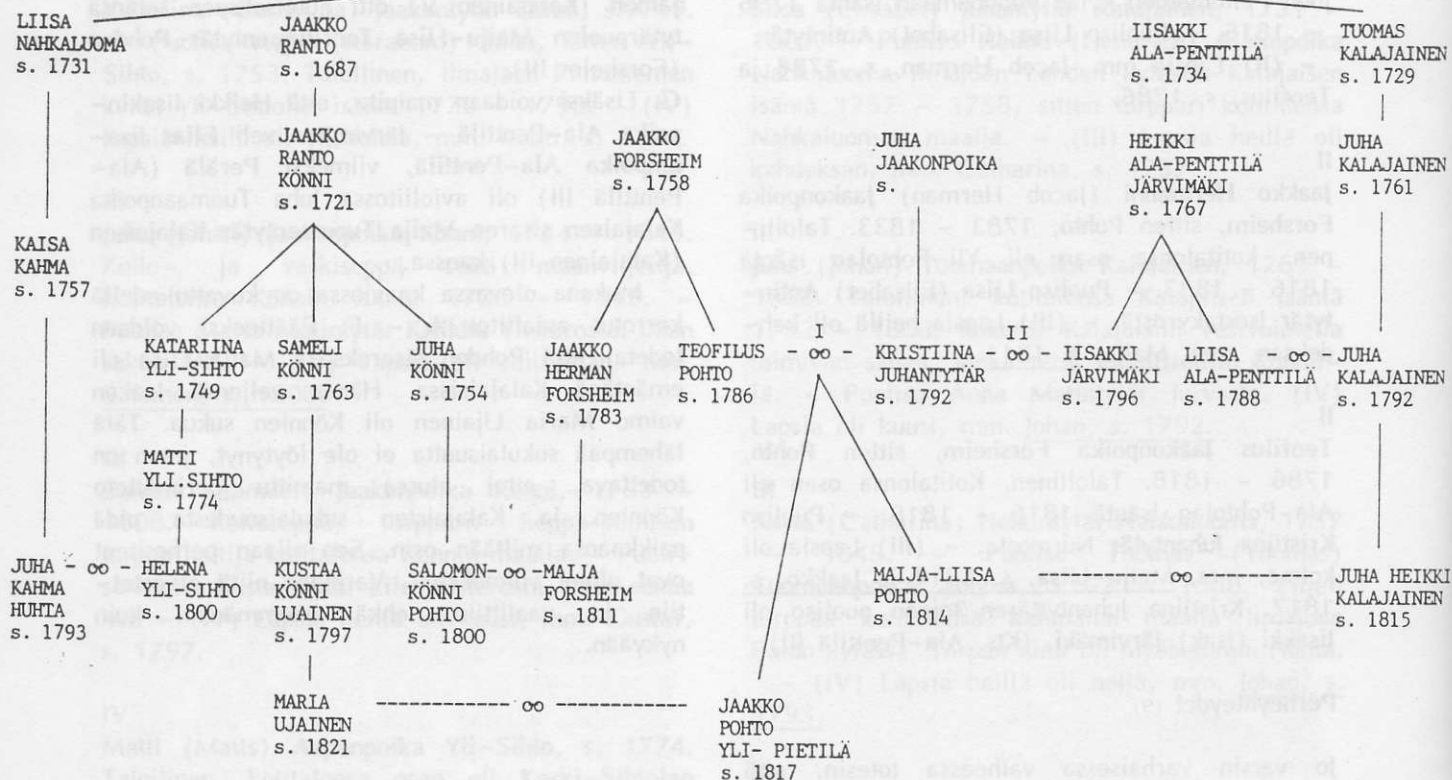
6. Alanen, Ilmajoki vuoden 1809 jälkeen.

7. Virrankoski mt.

8. Lähteenä mainitut teokset.

9. Lähteenä mainitut teokset.

JUHA TUOMANPOIKA KALAJAINEN s. 1700

TIRKKOSISTA

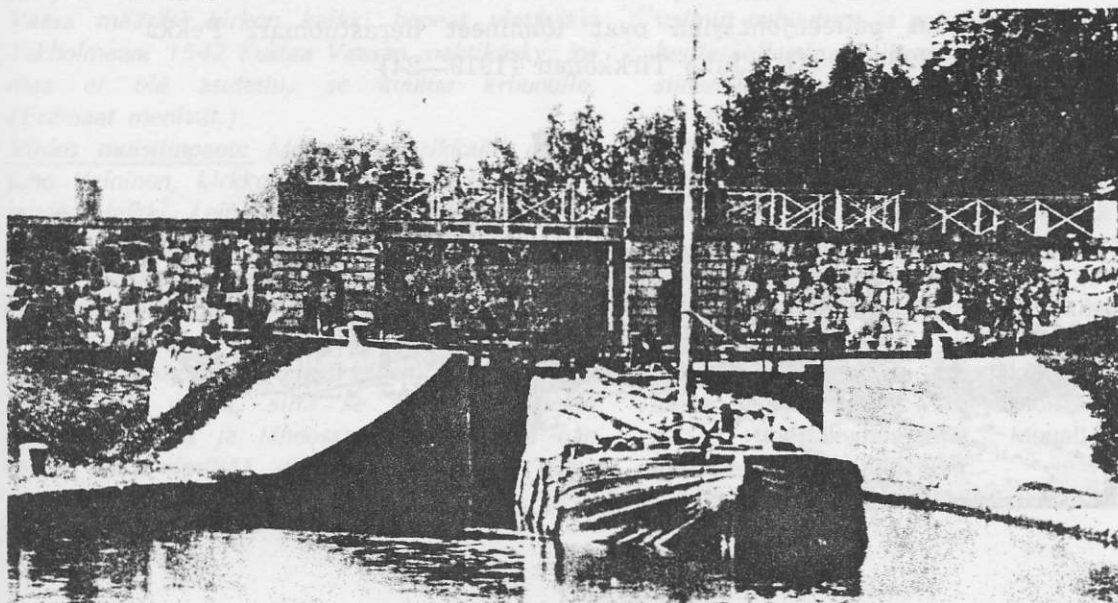
SAVON SANOMAT, TORSTAINA 6 HEINÄKUUTA 1978, LAILA LEPPÄNEN

NIINIMÄEN TIRKKOSET

- Silloin oli tapana nuorten miesten joka talosta lähteä kesäksi laivamieheksi tienistiä talveksi hankkimaan. Laivat kulkivat tätä vesistöä Pietariin, toivat jauhoja ja suolaa sekä veivät puita. Talvella sitten tehtiin metsätöitä, jos niitä oli, muuten elettiin kesän ansioilla. Niin ne olivat lähteneet minunkin ukkini Pärttyli Tirkkonen ja hänen veljensä Paavo laivamieheksi. Laivoja kulki tässä Suvaksella vielä minunkin lapsuuteni aikoina niin paljon, että kerran näin samoilta seisomilta järvenselällä 42 laivaa. - Opettaja Martti Tirkkonen kertoilee sukusnsa vaiheita kesäasunnollaan Kurjalanrannassa Suvaksen äärellä. Hän on suorittanut elämäntyönsä Vantaalla, palailee kesäisin synnyinseudulle ja toimii mm. Tirkkoson sukuseuran puheenjohtajana ja suvunvanhimpana. - Nämä mainitsemiä nuoret miehet eivät suinkaan tyytyneet vain tekemään palkollisen työtä laivassa, he katsoivat laivaa sisältä ja päältä sillä silmällä, että vaikka alkaisivat itse rakentaa laivaa, se onnistuisi.

Ja kerran reissulta tullessaan he menivätkin erään metsänomistajaisännän luo Saijanlahteen ja pyysivät saada ostaa puuta. - Mitäs ne nuoret miehet puulla tekisivät? kysyi isäntä. - Rakentaisimme laivan, nämä vastasivat. Isäntä oli siitä sangen huvittunut, mutta myi puut. Käsisahalla milläpäs muulla, miehet alkoivat sahata puita lankuiksi. Tarpeeksi lankuja hankittuaan alkoi laivan rakennus. Uteliaita katsojia riitti, ehkä pilantekijöitäkin. Mutta laiva syntyi ja se oli niin suuri, että 34 vanhaa syltä halkoja mahtui sen lastiksi. Kauppiaitten kanssa tehtiin sen jälkeen sopimuksia viljan ja suolan tuonnista, ja rahtiliikenne kahden miehen purjelaivalla Pietariin alkoi. Kesässä tehtiin niin monta matkaa kuin ehdittiin, työtunteja ei laskettu. Talven tullen laiva myytiin hyvällä hinnalla Pietarissa. Ja taas samat miehet olivat kyselemässä puun ostoa, kertoo opettaja Tirkkonen edelleen.

- Sen ensimmäisen laivan nimi oli Idor, toisen nimeä en muista. Koska se rakennettiin Saijanlahdessa, täytyi purjehdusreitin kulkea Puutossalmen kautta eteenpäin. Tapahtumat sattuiivat 1800-luvun loppuvuosikymmenillä, koska isäni on syntynyt 1887. Sen rahtaamisen ja rakentamisen tarkoitus Pärttyli ja Paavo Tirkkosella oli saada varoja talon ostoon, sillä Tirkkoson veljekset olivat pienen mökin poikia Saijanlahden Liposta. Niin kaupankäynti kannattikin, että ukkini osti Kurjalasta Pippurimäen tilan ja Tirkkoset ovat asuttaneet sitä siitä lähtien. Kaksi hänen veljistään tuli vävyiksi Kurjalan Ronttaan, ja Tirkkosten Kurjalan sukuhaara oli syntynyt.

LAURITSALAN KANAVAN SULKU. MATKA JATKUU PIETARIN HALKOMARKKINOILLE.
Kuva kirjasta: Vanha ja uusi Saimaan kanava, Pertti Koistinen, Tammi.

JOROISTEN KUNTA

1865—1935

LAHJOITUKSET JA ERIKOISRAHAOSTOT.

Erikoisrahastot 1935.

Rahaston nimi	Kasvanut korkoa	31/12 1935 Rahasto	Sijoitus
7) Juho ja Maria Tirkkosen rahasto . . .	51,55	1200,—	" "
7) Leskirouva Maria Tirkkonen lahjoitti v. 1914 miesvainajansa, tamperelaisen kauppiaan Juho Tirkkosen muistoksi 1,200 markkaa, jonka rahaston korot käytetään varattomien koululaisten vaatetusavustukseksi, etupäässä Maaveden koululla.			

1877 lahjoittivat Tampereella asuvat entiset Joroisten seurakuntalaiset kirkkoon lamppukruunun,

Kiekan koulu.

Multaset möivät Smk:sta 3000 Kiekankosken maakappaleen, $\frac{2}{3}$ tilasta $\frac{3}{6}$ 1884 kauppias Johan Tirkkoselle, joka sai 1 lainhuudon siihen 1890. kun se oli erotettu itsenäiseksi tilaksi, jonka N:o oli 3².

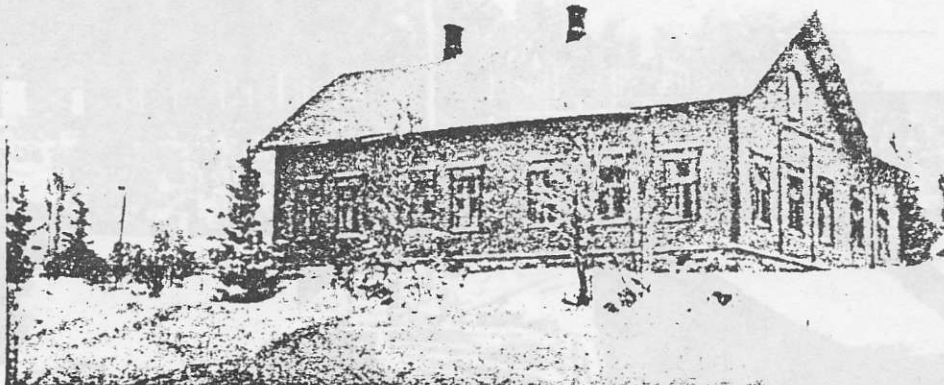
3 1809 Multila

3² 1890 Kiekankoski J. Tirkkosen per. 0,4000 0,0625 52,13

rouva Maria Tirkkosen Tampereelta luovuttavan miesvainajansa testamentin perusteella kansakouluksi Kiekankosken rakennuksen sekä tarpeellisen puutarhamaan ehdolla, että kunta eräälle lahjoittajan sukulaiselle rakentaa pienen asuinrakennuksen.

Seuraavana vuonna taivutttiin jo oman koulurakennuksen kannalle ja lähetettiin toimikunta sille paikkaa valitsemaan. Tarjouksia tehtiin useita. Huomattavin niistä oli asiointsija J. Tirkkosen jouluaattona 1897 päiväämäh lahjakirja. Siinä hän koulupaikaksi tarjosi omistamansa Pohjoistalon maalta yhden hehtaarin suuruisen maa-alueen, joka olisi erotettava palstatilaksi 2 markan vuotuista vuokraa vastaan. Kirjelmässä luvattiin vielä yhden lehmän laidun 3 markan vuosimaksusta ja lisäksi 50 markkaa rahaa rakennusavustukseksi.

Johtokunnan puheenjohtajina ovat toimineet herastuomari Pekka Tirkkonen (1898—1904), Juho Tirkkonen (1919—24)

Kiekan koulu.

Kirjoittivat

N. Karl Grotenfelt ja Aleksi Teittinen

Muistiinpanoja Messukylän historiasta

Tutkiessani appeni sukujuuria Teiskossa luin luonnollisesti kaiken historiallisen tiedon, mitä löysin tästä Messukylän kappeliseurakunnasta. Paras tietolähde oli tietenkin pitäjänhistoria, joka oli vaikeasti saatavissa, ei myytävänä. Kirjoittelin siitä mielenkiintoisia palasia muistivihkooni, ja kun se "tuli käteeni" vuosien jälkeen, ajattelin että ne voisivat kiinnostaa muitakin.

Ensimmäinen muistiinpano: Jos köyhä menee Teiskoon ostaakseen kapin viljaa, tuskin sitä saa, mutta viinaa yltäkyllin.

Toinen muistiinpano: Satakunta joutui eroon muinais-Hämeestä ainutlaatuisen eränkäyntinsä ja kaupallisen kehityksensä vuoksi. Ensimmäiset satakuntalaiset asuttivat Pohjanmaan ja sitten 200 vuoden päästä ei sinne ollut enää menemistä.

Maamme ensimmäiset asutusmerkit 100-luvulla siirtyivät Kokemaenjoen jokivarsia pitkin aina Kangasalle asti.

Hautalöytöjä Messukylässä: Kukkojen kiven maki.

Kolmas muistiinpano: 1636 Messukylä itsenäistyi omaksi kirkkoherrakunnaksi.

1635 rukiin tuotto 5 jyvää, ohrasta 6. Kylvä 3,8 tynnyriä, tuotto 20 tynnyriä. Täysi-ikäisen viljankulutus 6 tynnyriä, joten perheen vuotuinen viljankulutus, 24 - 30 tynnyriä, oli suurempi kuin sato miinus kolmen tynnyrin vero. Tästä johtuen on tarvinnut olla kaskimaata.

Koukku on jakamaton tila. Aluksi tilat olivat samassa kylässä samankokoisia.

Neljäs muistiinpano: 1527 kirkon maaomaisuus siirtyi kruunulle. Tarpeettomana! 1536 Kustaa Vaasa määräsi kirkon kaikki hopeat vietäviksi Tukholmaan. 1542 Kustaa Vaasan mahtikäsky: Jos maa ei ole asutettu, se kuuluu kruunulle. (Erämaat menivät.)

Viides muistiinpano: Messukylän rikkaita olivat: Juho Vaininen, kirkkoherra Heikki Hylli, Laajalahden Heikki, Leinola, Tuomaala, Sorilan Matti, Kulkas ja Turtola.

Nimet ovat aina kiehtoneet mieltäni. Niistä muistikirjassani on seuraavaa:

Ristimänimen käytöstä piispa Sorolainen antoi ohjeen: "Emme ole sidotut siihen, minkä nimen heille pitää antaa, sillä se seisoo itsekunkin omassa ehdossa ja tahdossa millä nimellä hän tahtoo heitä nimittää, niin kuitenkin heidän tulee

antaman heille kunnialliset nimet, ja senkaltaiset nimet, jotka merkitsevät jotakin hyvää, senpäälle että vanhemmat ja muut Jumalaiset ihmiset mahdollistavat heille muistuttaa, ja siten senmukaan elämänsä käyttämään, ja he itse myös sen kautta tulisivat ylösherätetyiksi kaikkeen kunniallisuuteen ja Jumalaisuuteen. Sillä kuten sanotaan: **Bonum nomen, bonum omen.** Se on: yksi hyvä ja kunniallinen nimi tuottaa hyvät menot kansassa ja sitä vastoin pahat ja ilkeät nimet saavat pahat menot kansassa.

Ja pitää itsekunkin kristillisen vanhemman antaman lapselle senkaltaiset nimet kun on ollut Patriarkoilla, Profetoilla, Apostoleilla, Marttyreilla ja muilla Jumalaisilla ja vanhurskailla ihmisillä.

Senkautta, että he tulisivat ylösherätetyiksi seuraamaan heidän esimerkkiään uskonnon ja totuuden tunnossa ja rakkaudessa Jumalaa ja lähimmäistä vastaan, ja elämään pyhyydessä ja vanhurskaudessa kaiken heidän elämänsä aikana.

Ja sentähden on lapsille annettava kunnialliset nimet ja karttamaan ettei heille anna pakanallisia nimiä, niinkuin monet Jumalattomat tekevät. Sillä lapset ilman pakanoiden nimiä ovat luonnosta valmiit pahuuteen ja pakanallisuuteen, ja he jotka heille sellaisia nimiä antavat, antavat suuren tilan siihen ja pahoin vastaavat sen Jumalan edessä."

Messukylässä tätä kehoitusta noudatettiin 1500-luvulla (paitsi Hinja Juhonpoika 1550). Suosituimmat nimet olivat silloin Heikki ja Matti, kumpiakin 10%. Satakunnan sinetissä on Pyhän Olavin kuva: Olavi-nimisiä oli vajaa 10%. Seuraavaksi suosittuja olivat Lauri ja Erkki sekä Messukylän suojelupyhimyksen mukaan Mikko. Sitten Niilo, Pekka, Simo, Yrjö ja Tuomas. Apostoli Johanneksen kuva koristi kivikirkkoa, mutta Johanneksia oli vain yksitoista kolmestasadasta viidestäkymmenestä. Muualla Suomessa Johannes oli suosituin nimi.

Vielä vähemmän suosittuja olivat Markku, Martti, Sipi, Antti, Klemetti, Esko, Nuutti, Perttu, Jaakko ja Nisius (Dionisius).

Kaksi kertaa esiintyivät Ambrosius (Brusi), Augustinus, Agnus, Tapani, Pentti, Reko, Albregt ja Lucas.

Harvinaisuuksia olivat Vilppu, Paavo, Frans, Ragvald, Envald ja Silvester.

Teiskossa oli yksi Arvid.

Naisten nimiä: Walborg (nimi tullut saksalais-ten kauppiaiden mukana), Birgitta (ruotsalainen pyhimys), Brita, Margareta (marttyyri), Marian muunnokset Maarit ja Maisa, Anna, Kaisa, Kerttu, Angnes, Liisa, Saara, Elina ja Kirsti. Harvinaisempia olivat Ursula (tarkoittaa karhua), Dordi, Lucia, ja Barbro.

Yhden kerran esiintyivät Ingeborg, Susanna, Agneta, Magdalena ja Helga. Teiskossa näistä poiketen: Maalin, Valla, Lisbet, Riika, Suniva, Klaara ja Lastika.

Tällaiset poiminnot arvokkaasta pitäjänhistoriasta ehkä vaikuttavat lapsellisilta, mutta minulle ne merkitsevät asioita, joihin halusin vielä palata. Varsinkin nuo nimet. Jokainen niistä puhuttelee minua myös toisella tavalla. Jokaisen nimen kohdalla muistuu mieleen merkintä kirkonkirjoissa. Kaikki nuo nimet ovat tuttuja ja rakkaita: ne ovat esivanhempien nimiä.

Vapaus antaa lapsilleen nimiä oli siis varsin rajoitettu ja nimiluettelo suppea, mutta kauniita nimiä ne olivat kaikki, eivätkä ole tänäkään päivänä suosiotaan menettäneet.

* * * * *

„Kuru”=muistelma

Kirj. S. Hattelo.

Arvo H. Nurmen
Tampere - Kirjasto

Tampereen
kaupunginkirjasto

3545 ARN

50:-

E. Huhtini

Nimisivu viereisen sivun runoon.

„Kuru” = muistelma

Yksi - yhdeksän - kaks' - kymment' - yhdeksän,
päivä seitsemäs syyskuuta mulle
kunpa surujen päivistä suurin on
tunteista toisien kohtalon,
siitä itsellein laulan ja sulle:

Laiva rannalta aavalle uskalsi,
vaikka allot ne vastahan soitti;
mieli täyttää se tahtoa matkaajain,
niin yli aaltojen uhmaavain
kotirantahan kulkea koitti.

Lehdot keltaansa rannoilla sateli,
sävel syksyinen syöminihän koski;
mieltä elämän mittaansa ihminen:
tää liekkö matkani viimeinen — —
kuolonkauhuun jo kalpeni poski.

Kulki laivahan kuohuva surmansuu,
senpä armotta saaliiksi vaati.
Sata kahdeksanneljättä — niinhän kai
se ihmishenkeä viedä sai.
Osan kullekin kohtalo laati.

Huusi taivohon vanhus ja vakava,
tuonen virttä kun aallotko lauloi.
Sulho rinnalla suojasi rakkaintaan,
mut surma korjasi saalistaan;
lasta äitineen kuolema pauhoi.

Oli kolmattakymmentä matkaajaa,
joita armo viel' elohon johti.
Saa he siunata kuntoa sankarten,
kun vaaraan itsensä antaen
käden auttavan tarjota toisti.

Laiva Tarjanne vaahtoja halkkoillen
riensi paikalle auttajainnoin;
työtä tarmolla tehtiin, saaden vaan
nuo harvat suojahan surmaltaan
— laivan päällikön kärsimysshinnoin.

— Oi Sä rakkahin, palkaksi saitko sen
iänikuisen vaimojen vaiman — —
Sinut sydänten siunaus saavuttaa
ylittäin onnea katoovaa:
ollos suojassa taivaaisen Dallan! —

Denho pienikin harjoilla aallokon
keinui, rakkaus kulkua johti;
jonkun kuololta korjasi saalihin
— taas teko kaunisti sankarin.
Dainen rakkaus vaaraan noin tohti.

„Kurun” henkilökunnalla kuntoa,
toisten hengille hetkensä käyttää;
siinä tehtäviin määrätty, joka mies,
ehk' surmaan kulkunsa käyvän ties,
tunnontarkasti toimensa täytti.

— Teille kunnia, kuolohon kulkeneet,
joita velvoitti tehtävän pyhyys!
Oi, se Teistäpä tekonne kertoopi;
muistonne siunattu —, seuraapi
Teitä hengessäsaattajain hyvyys. —

Kurun henkilökunnasta miestä kuus',
naiset kaikki vei tuonelan haaksi.
— Oi, sä elämänn'rossä suutaja,
et tiedä milloinka noutaja
sinun purtesi muuttavi maaksi. —

Päivä seitsemäs syyskuuta puettiin
suruhuntuhun kansanme aineen.
Kenpä mittaisi surujen syvänteen,
sais uida vittassa kyynelbeen,
saisi sydänkin kuolemapäineen.

Arvo H. Nurmen

Tampere - Kirjasto

MUUAN MUISTELMA

Ennustajan luona käynti Pispalassa 11.8.1951

Eräälle rantsilalaiselle lukijallemme on jäänyt mieleen käynti ennustajan luona Pispalassa. Hän ei muista, kuka tuo ennustaja oli, mutta haluaisi tietää sen. Voitko Sinä auttaa häntä?

Vaimoni Aunen (o.s. Kari) siskon Martan aviomies Jukka Emil Leppänen jäi auton alle Hämeenkadulla. Hän oli ollut polkupyörällä kaupungilla ja kuoli onnettomuuden johdosta 30.7.1951. Minäkin täältä kaukaa pohjolasta tulini vaimoni kanssa junalla Tampereelle. Asemalta jatkoimme monien muiden sukulaisien mukana matkaa linja-autolla Lamminpäähän Lannemäentielle, jossa Leppästen omakotitalo sijaitsi.

Martta oli joskus kertonut vaimolleni harvinaisesta ennustajanaisesta. Päätimme nyt käydä hänen luonaan Pispalan harjulla. Mukaan lähtivät vaimoni veljet Jaakko ja Heimo ja oppaaksi Martta. Tiesimme, että ennustaja on tosi tietäjä ja povari eikä mikään huiputtaja ja että hänellä on laillinen lupa työhönsä. Oliko hän puolalainen vai unkarilainen rouva, en tiedä, suomea hän puhui murtaen.

Kun olimme nousseet monia porrasaskelmia harjulle, neuvoi Martta, missä povari asuu. Sovimme talon luona, että Aune ja hänen veljensä Jaakko ovat olevinaan kihlapari, kun he menevät sisään. Me jäimme Martan kanssa ulos. Sisään menneet esittivät povarille pyynnön saada tietää nykyhetkestä ja tulevaisuudesta. Povari sanoi Aunelle ensimmäiseksi: "Tämä mies ei ole teidän kihlattunne eikä tule olemaankaan. Te olette jo aviossa ja teillä on miehenne kanssa viisi lasta (niinkuin olikin). Te saatte vielä kaksi lasta, joista toinen on poika. (Näin on tapahtunut.) Miehellänne on tumma pystyyn kammattu tukka. Hän on muutenkin tumma-verisempi. Te asutte yhdessä. Lapsistanne osa on tulevaisuudessa korkeasti koulutettuja, akateemisen koulutuksen saaneita. Yksi esiintyy valtion virkapuvussa."

Ennustaja kysyi sitten Aunelta, mitä tämä toivoi. Aune oli ajatellut itsekseen erästä asiaa, mutta ei ollut sanonut sitä. Ennustaja oli silmät ummessa, väliin korttejaan katsel

len sanonut, että te toivotte omaa kotia ja te saatte sen, mutta ei aivan vielä."

Hän oli myös sanonut, että siinä on neljä huonetta. Se on vaalea talo, josta maali on rapistunut ja sijaitsee kirkonkylän keskellä. Hän kertoi huoneiden sijainnista, erikoisesta ovien asettelusta ym. (Asuimme silloin vuokralla ja myöhemmin kaikki oli, niinkuin ennustaja oli sanonut.)

"Aviopuolisonne kotona on juuri tehty perinnönjako. (Näin oli, sillä isä oli kuollut hiljattain, äiti jo aikaisemmin) Hänellä on kahdeksan veljeä ja kolme siskoa ja yksi hänen veljistään on palkittu korkealla ritamerkillä (Jussi on Mannerheim-ristin ritari) Miehenne kotiin on nykyisestä asuinpaikastanne kahdeksan kilometriä ja te saatte sieltä maata, metsää, viljelyksiä."

Ennustaja tiesi myös, että olemme tulleet kaukaa junamatkan takaa sukulaisen hautajaisiin ja että leski oli jäänyt pienen poikalapsen kanssa kahden. (Näin oli) Hän kyseli ihmetellen Aunelta: "Mitä teidän miehenne hommaa, kun on usein matkoilla, touhuua papereiden kanssa ja laukku on täynnä rahaa?" (Olin silloin TVH:n työmailla kasöörinä. Silloin oli siirtotyömaana 4-tie välillä Pulkki-Kärsämäki. Työssä oli satoja miehiä, autoja ja koneita ja rahoja upposi. Satojatuhansia markkoja oli aina mukana, kun tilien maksuun lähdin.) Vielä ennustaja varoitti: "Sanokaa miehellenne, että hän varoisi työtoveriaan, joka näyttää olevan vähän kiero kaveri, oikea kettu." (Niinkuin olikin.)

Ennustaja oli ilmiömäinen tietäjä. Hän tiesi kaiken totuudenmukaisesti eikä varmasti ollut meistä koskaan kuullut. Meitä oli kahdeksan veljestä. Hän kertoi meidän kaikkien olleen sotarintamalla, jonne yksi pojista jäi eikä tule kotiin. (Niin tapahtui.)

Kun olen jäljestä päin tätä tapausta muistellut, niin kaikki on käynyt ennustajan mukaan

toteen, sellaisetkin tapaukset, joita en tässä ole maininnut. Kaikki, mitä tähän olen kirjoittanut on totta.

Olen katunut, kun en aikoinani ottanut selvää ennustajan nimestä ja muista häntä koskevista tiedoista, että olisin voinut hä

nestä enemmän kirjoittaa.

Jos joku tunnistaa edellä olevan kuvauksen mukaan Pispalan ennustajan, pyydämme ilmoittamaan siitä joko suoraan Kaarlo A. Similälle osoitteella 92500 Rantsila tai Olavi Kallioniemelle.

Yleinen etsintäkuulutus.

Sittenkuin Kansakoulunopettaja Juho Wähä-Erkkilältä, Lohtajan pitäjältä, on varastettu kultasormus puustaveilla J. W-E. ja toinen kultasormus puustaveilla J. W-E. S. S. sekä hopeainen naisen taskukello kullatuilla vitjoilla kuin myöskin rintaneula, missä oli sydän, ankkuri ja risti, ja tästä varkaudesta epäillään kahta miestä, joista isommalla on ruskeat vaatteet ja oikeassa kädessä merimiehen merkki (ei ankkuri) sekä pienemmällä harmaat vaatteet, käsketään täten asianomaisia kruunun- ja kaupunginpalvelijoita varastettua omaisuutta ja varkaita tarkoin haeskelemaan ja tavattaessa siitä ilmoittamaan Lohtajan piirin Nimismiehelle sekä muutoin lainmukaisesti menettelemään. Vaasan läänin lääninkansliassa Elokuun 19 päivänä 1903.

Kuvernöörin sijassa:

Pl. Ivanoff.

Evert Sirviö.

mtty.

N:o 2325.

20.

K. K. siv. III 64.

VIRKA-TODISTUS

TAMPEREEN SEURAKUNNASTA.
PORVOON HIIPPAKUNTAA.

Thtaan työmies *Juho Mi-
kael Johansson*
synt. 7/10 18 69, ja hänen vaimonsa *Kärolina*
Eufrosyne Helemin, synt. 29/5 18 59
käyvät ripillä ja nauttivat kansalaistuottamusta

todistaa: Tampereellä 3 p. huhti kuuta 1902.
K. O. Fonten

Lunastus 50 penniä.

Sisältöä:

Raimo Heikkilä, Kannattaa osallistua

Seuran uuden puheenjohtajan alkulause Kevät-Orpanaan

Raimo Heikkilä, Poika puuhun, muna suuhun

Tällaisella nasevalla ohjeella Hjalmar Schulman, viime vuosisadanvaihteen tunnettu tamperelaiskasvattaja, opasti koulupoikia linnunmunien keräilyssä.

Olavi Kallioniemi, Evakkomuistojen talletus

Nyt on viimeiset hetket saada evakkoajan muistot talteen. Kirjoituksessa kehoitetaan kaikkia, joilla näitä muistoja on, niitä tallettamaan ja annetaan käytännön neuvoja heidän avukseen.

Anneli Lehtimäki, Saunakoivun sanomat

Tällainen vähitellen joululehdeksi muuttunut monistettu lehti muodostaa tavallaan kirjoittajan ja hänen sisarustensa perheitten yhteispäiväkirjan. Saimme Orpanaan Anneli Lehtimäen lehden viime numeroon lähettämän kirjoituksen "Katalooki".

Pekka Nuottajärvi, Sukututkimus sujuu Oriveden seuduillakin

Orivedellä, ja viime syksystä myös Längelmäellä, pidetään sukututkimuskursseja. Näillä seuduilla on sukututkimuksella jo vanhoja perinteitä.

Veikko Oksanen, Amiraali Carl Tersmederin muistelmat

Kirjoittaja on tutustunut tämän 1700-luvulla eläneen ruotsalaisen amiraalin laajoihin, värikkäisiin muistelmiin.

Kari Rantala, Rahkolan vaiheita

Ikaalisten kaupungin omistamasta Rahkolan talon vanhasta komeasta päärakennuksesta on tullut ikaalilaisten suosima juhlatilaisuuksien pitopaikka.

Viljo Vainionpää, Sukuyhteydet Kalajainen - Könni

Kaksi kätevyystään kuulua ilmajokista sukua - onko sukuyhteyksiä?

Eila Wihtiälä, Muistiinpanoja Messukylän historiasta (Muistiinpanoja vanhassa vihkossa.)